

TURINYS

4

IŠ ARTI

Lietuviškieji fuzilieriai:
Baltijos pakrantės ir
uosto sargyboje

18

AKTUALIJOS

„Mes neturime
pėstininkų“

21

Grėsmių vertinimas –
svarbiausi akcentai

22

Branduolinis
quid pro quo

26

KARIO AKIRATYJE

Per žingsnį nuo
katastrofos

44

VALIA PRIEŠINTIS

Kitataučiai Lietuvos
partizanų gretose

56

KARO ISTORIJA LINKSMAI

Teismas

Gerbiamieji KARIO skaitytojai,

koks mielas „sutapimas“, kad pastaruoju metu su įvairaus plauko nepatogumais susidūręs tai vienas, tai kitas teroristų irštvos – rusijos – sąjungininkas gali džiaugtis plačiu Izraelio ir, visų pirma, Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) siūlomų „malonumų“ spektru.

Antai buvęs Venesuelos „valdytojas“, bravūriškai šūkavęs Vašingtono atžvilgiu neva „ateikite ir pasiimkite mane, jei jau tokie kieti esate“, dabar gali mėgautis visais JAV kalėjimų suteikiamais „patogumais“.

Paslaptingojo „dvyliktojo imamo“ ne vieną dešimtmetį laukęs Irano ajatola taip pat jau vertina visus anapusinio pasaulio „džiaugsmus“, kurie, tikėtina, netolimoje perspektyvoje laukia ir jo įpėdinio.

O tuo tarpu JAV prezidentas jau nevienareikšmiškai užsimena apie komunistų vis dar valdomos Kubos ateitį...

Kosinčio bei krenščiančio bunkerinio kremliaus vaduko simpatikų bei palaikytojų ratas pastaruoju metu išties gerokai sumažėjo ir, tikėtina, net ir nutukęs jo „draugelis“ Pchenjane nebesijaučia smagiai bei užtikrintai, laukdamas dovanų nuo „dėdės volodios“ už tūkstančius savų kareivų galvų, paklotų Ukrainoje.

Tikėtina, kad ir visuose minėtojo „dėdės“ bunkeriuose bei kituose palociuose taip pat tvyro atitinkamas, dezodorantais ne visuomet permušamas kvapas.

Išties džiugiai prasidėjęs pavasaris.

Pagarbiai
Darius Varanavičius,
vyriausiasis redaktorius

Iliustracija iš interneto priedų

REDAKCIJA

- vyr. redaktorius
Darius Varanavičius,
Darius.Varanavicius@mil.lt
tel. +370 5 210 3897
- redaktorius Dalius Žygelis,
Dalius.Zygelis@mil.lt
tel. +370 5 273 5744
- korespondentai:
Ilona Skujaitė, tel. +370 5 210 3895,
Žydrė Švobienė, tel. +370 5 278 5285,
Augustė Janutaitė, tel. +370 5 264 8573,
Darius Sutkus, tel. +370 5 210 3896,
Lukas Yla, tel. +370 7 068 0270
- dizainerė Aistė Lapinskaitė,
tel. +370 5 210 3896
- administratorė Aušra Narsutytė,
tel. +370 5 210 3895
- archyvo tvarkytojas
Valdas Balciukevičius,
tel. +370 5 210 3895

Adresas

- Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius
- Norintiems užsisakyti
šį žurnalą kreiptis:
tel.: +370 5 210 3895,
+370 5 210 3897
arba el. paštu
Ausra.Narsutyte@mil.lt

I ir IV viršeliuose –

Fuzilierių bataliono archyvo nuotr.

- Leidėja – Krašto apsaugos ministerija
- Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone
- Nuotraukos, rankraščiai
negrąžinami ir nerenzuojami
- Tiražas 2 700 egz. (lietuvių k.);
300 egz. (anglų k.)
- Spausdino Lietuvos kariuomenės
Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava,
LT-54359 Kauno r.
- ISSN 2029-5669
- Užs. GL-222

Prisidėk prie
bendrų tikslų!

**BROLIAI
AITVARAI**

€ Skirk 1,2%   Įsigyk Brolių Aitvarų atributikos

BroliaiAitvarai.lt

ILONA SKUJAITĖ

Pajūrio gynyba dėl savo unikalios operacinės erdvės, apimančios Baltijos jūros priekrantės zoną, Kuršių marias ir Klaipėdos uostą, – sudėtinga užduotis, patikėta Lietuvos

kariuomenės jūrų ir sausumos kariniams vienetams. Atsižvelgiant į geopolitinę situaciją ir siekiant sustiprinti šiuos pajėgumus, Karinėse jūrų pajėgose (KJP) 2022 m. rugpjūčio 1 d. buvo įkurta Uosto ir priekrantės gynybos tarnyba.

Lygiai po trejų metų šis dalinys buvo pertvarkytas į Generolo Kazimiero Nestoro Sapiegos fuzilierių batalioną, jam įteikta kovinė vėliava ir skiriamasis ženklas.

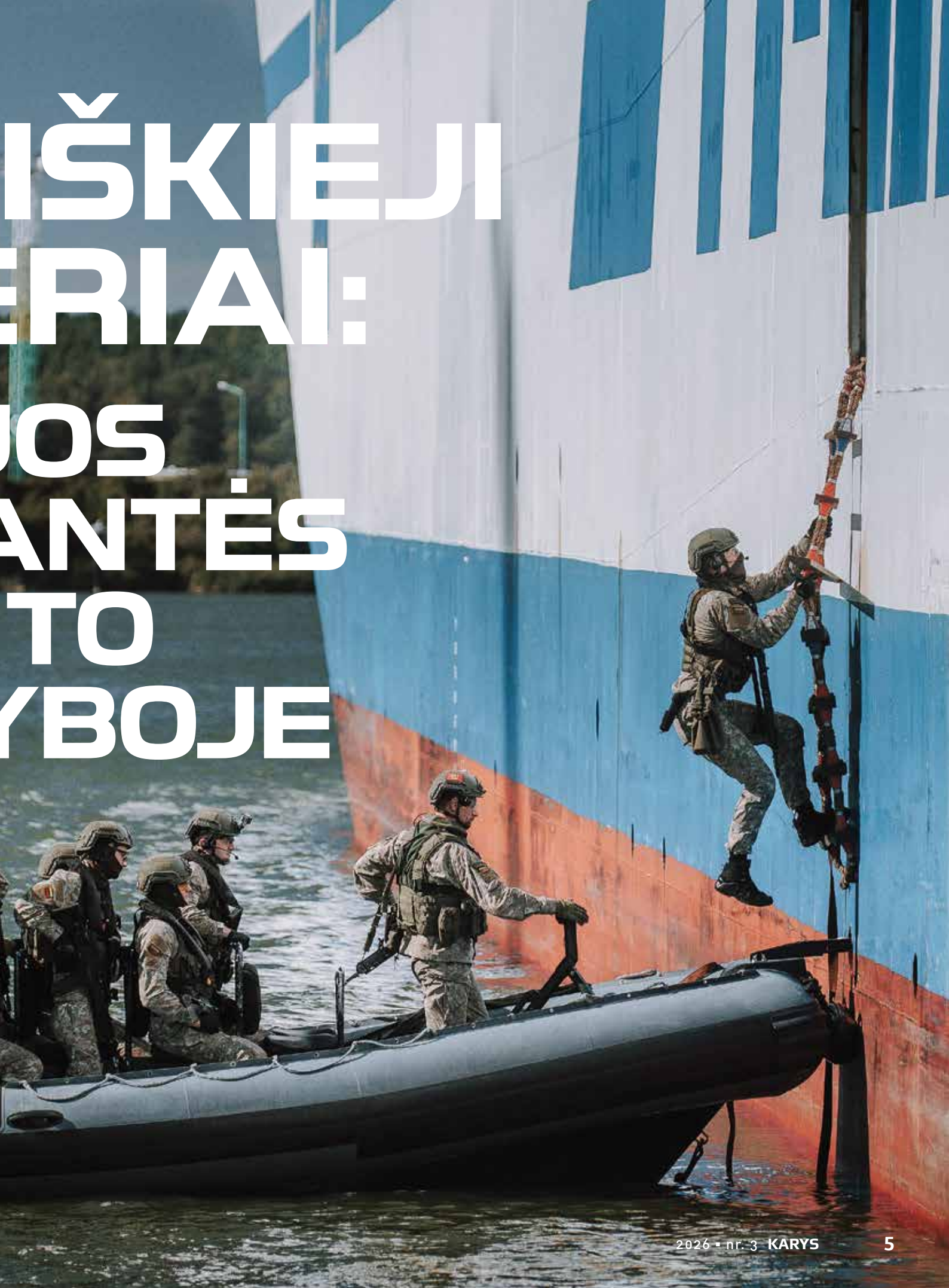
LIETUV FUZILIERIŲ BATALIONAS BALTIJOS PRIEKRA IR UOSTO SARGYB

Klaipėdos valstybinis jūrų uostas yra pagrindinis šalies transporto mazgas ir Lietuvos valstybės vartai į pasaulį.

Karine prasme uostas yra strategiškai itin svarbus objektas, nes užtikrina NATO sąjungininkų priėmimą, karinės technikos ir pajėgų judėjimą, šitaip stiprindamas Lietuvos ir viso Baltijos regiono saugumą. Taigi, bet koks uosto veiklos trikdys lemtų ne tik Lietuvos ekonomikos praradimus, bet ir turėtų įtakos Baltijos jūros regiono, įskaitant ir mūsų šalį, saugumui.

Pagrindinis Klaipėdoje įsikūrusio Generolo Kazimiero Nestoro Sapiegos

LIŠKIEJI SERIAI: KOS ANTĖS TO YBOJE

Pagrindinis fuzilierių uždavinys – krizės ir ginkluoto konflikto metu vykdyti Klaipėdos uosto ir priekrantės gynybą.

fuzilierių bataliono uždavinys – krizės ir ginkluoto konflikto metu užtikrinti Klaipėdos uosto funkcionalumą, t. y. vykdyti uosto ir priekrantės apsaugos bei gynybos užduotis. Jo operacinė teritorija apima Klaipėdos valstybinį jūrų uostą, Kuršių marias ir Lietuvos teritorinės jūros priekrantės zoną. Bataliono kariai ruošiami veikti sekliuose vandenyse, uosto infrastruktūros objektuose, kopose, paplūdimiuose ir urbanizuotose teritorijose. Kuršių nerijos geografinis ir gamtinis unikalumas lemia specifinius taktinius sprendimus, su kuriais nesusiduria kituose Lietuvos regionuose dislokuoti batalionai.

Generolo Kazimiero Nestoro Sapiegos fuzilierių batalioną sudaro štabas ir kelios pėstininkų kuopos – pagrindiniai sausumoje veikiantys šio dalinio manevriniai vienetai, vykdančys apsaugos ir gynybos užduotis Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste bei Kuršių nerijoje. Pėstininkų kuopos sudarytos iš privalomosios pradinės karo tarnybos (PPKT) karių.

Į bataliono struktūrą įeina ir Povandeninių veiksmų komanda (PVK) – narai išminuotojai, gebantys vykdyti išminavimo užduotis vandenyje ir sausumoje. Jie jau daugiau kaip dvidešimt metų sėkmingai remia KJP priešmininius laivus identifikuojant ir neutralizuojant istorines jūrų minas. PVK aprūpinta modernia įranga bei ginkluote, ji yra pasiekusi visą operacinį pajėgumą ir atitinka visus NATO reikalavimus.

Jauniausias Fuzilierių bataliono padalinys yra Seklių vandenų komanda (SVK). Ji vykdo laivų apžiūros operacijas, bataliono žvalgybos užduotis ir kitus taktinius veiksmus panaudodama greitaeigius katerius bei valtis. SVK kariai batalione yra vieni iš geriausiai parengtų veikti kompleksinėje priekrantės aplinkoje – sausumoje ir vandenyje. Norint tarnauti PVK ar SVK, būtina atitikti atrankos (gali dalyvauti ne tik profesionalai, bet ir privalomosios pradinės karo tarnybos kariai) reikalavimus.

Fuzilierių batalione taip pat veikia

Ryšių ir informacinių sistemų būrys – standartinis vienetas, užtikrinantis bataliono ryšių organizavimą, jo sudėtyje taip pat testuojami ir vystomi uosto sensorių bei bepiločių orlaivių operatorių pajėgumai.

Per trejus metus KJP vystant uosto ir priekrantės gynybos pajėgumą, buvo nustatyti tam tikri struktūriniai trūkumai, todėl artimiausiu metu planuojama šio karinio vieneto pertvarka, didinant jo ugnies galią ir logistinius gebėjimus.

Fuzilieriai: istorinės sąsajos ir dabartis

Visi naujojo bataliono kariai vadinami fuzilieriais, ir tai – dažno lietuvio ausiai gana neįprastai skambantis karinis terminas. Šis žodis yra prancūziškos kilmės ir reiškia karį pėstininką, ginkluotą fuzėja (už muškietą lengvesnis ginklas su titnagine spyne) bei bajonetu (į ginklo vamzdį įstatomas durtuvus). Apie 1670 m. fu-

zilierių daliniai buvo pradėti formuoti Prancūzijos kariuomenėje, pagrindinė jų užduotis buvo ginkluota apsauga ir palyda. Dažnai fuzilieriams tekdavusi užduotis buvo artilerijos apsauga, nes mūšio lauke artilerijos baterijos ir jose tarnaujantys kariai visada buvo vienas iš prioritetinių priešo pajėgų, ypač kavalerijos, taikinių.

Fuzilierių XVIII a. būta ir mūsų krašte: 1790 m. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) kariuomenėje iš Gardino karališkųjų rūmų apsaugos bataliono buvo suformuotas 7-asis fuzilierių regimentas (pulkas). Jo pirmasis šefas, įkūręs dalinį ir daugiausiai jį finansavęs asmeninėmis lėšomis, taip pat periodiškai jam vadovavęs, buvo LDK kariuomenės artilerijos generolas Kazimieras Nestoras Sapiega.

„Istorinės sąsajos mums svarbios kaip tęstinumo, tradicijų ir valstybingumo simbolis. Ieškodami tinkamo pavadinimo konsultavomės su Vytauto Didžiojo karo muziejais

Senieji ir naujieji fuzilieriai su atkurtomis XVIII a. LDK ir šiuolaikinėmis uniformomis per bataliono vėliavos įteikimo ceremoniją.

istoriku Arvydu Pociūnu bei Mokymo ir doktrinų valdybos Karybos instituto Karo istorijos skyriaus metodininku Manvydu Vitkūnu, o pagal numatytą tvarką savo pasirinkimą svarstėme Lietuvos kariuomenės istorinės atminties ir simbolikos komisijoje“, – pasakojo Fuzilierių bataliono vadas km. Gediminas Šimkevičius.

Pasak jo, šiandieniniai fuzilieriai – tai

universalūs kariai, gebantys vykdyti užduotis sausumoje ir vandenyje, pvz.: atlikti uosto apsaugos operacijas, ginti uostą ir priekrantę, patruliuoti, apžiūrėti laivus, atlikti žvalgybą, infiltruoti ir eksfiltruoti jūrų transportu. Pagal savo veiklos specifiką tai pirmasis oficialus Lietuvos kariuomenės jūrų pėstininkų padalinys, aprūpintas pėstininkų ir jūrų pajėgų įranga.

KAZIMIERAS NESTORAS SAPIEGA – TĖVYNĖS GYNĖJAS NUO RUSŲ OKUPANTŲ

Šiam LDK valstybės veikėjui ir artilerijos generolui buvo lemta būti tragiško Abiejų Tautų Respublikos (ATR) sunaikinimo liudytoju. Auklėtas prorusiškos motinos ir dėdės, jis pasisakė už Gegužės trečiosios konstituciją, priešinosi valstybės okupacijai ir padalijimams, didvyriškai kovodamas prieš rusus per Tado Kosciuškos vadovaujamą sukilimą 1794 metais.

Šešiolikmetis generolas

Kazimieras Nestoras Sapiega gimė 1757 m. vasario 14 d. Lietuvos Brastoje (dabar – Brestas, Baltarusija). Jo tėvas, Lenkijos armijos generolas majoras Jonas Sapiega, mirė, kai sūnui buvo aštuoni mėnesiai, todėl Kazimierą Nestorą auklėjo ir globojo motina Elzbieta Branicka kartu su savo broliu Franciszeku Ksawery'u Branickiu.

Jaunojo Sapiegos dėdė – įtakingas asmuo Lenkijos karalystėje. 1773 m. jis buvo Lenkijos (Karūnos) lauko, 1774–1793 m. didysis etmonas, o motina irgi įtakinga savaip: E. Branicka buvo viena pirmųjų paskutinio Lenkijos karaliaus ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Stanislovo Augusto Poniatovskio meilužių.

Globojamas žymaus dėdės, K. N. Sapiega 1767–1772 m. mokėsi Varšuvos riterių mokykloje (Kadetų korpuse), vėliau tęsė mokslus karinėse akademijose Turine, Paryžiuje ir Strasbūre. 1773 m. balandžio 28 d. dėdė savo šešiolikmečiui sūnėnui išrūpino artilerijos generolo laipsnį.

1773–1776 m. jaunasis Sapiega keliavo po Europos šalis. Prancūzijoje studijavo artileriją, teisę ir filosofiją, buvo išrinktas vienu iš šešių Maltos ordino komandorų, bet nebai gęs mokslų dėdės buvo pakviestas sugrįžti į ATR – virš jos telkėsi tamsūs debesys.

Lemtingų lūžių metai

1778 m., palaikant Lenkijos karaliui, K. N. Sapiega buvo išrinktas pasiuntiniu į Seimą nuo Brastos pavieta. Po metų jis tapo Baltojo Erelio ordino kavalieriumi – tai iki šiol aukščiausias Lenkijos valstybinis apdovanojimas už civilinius ir karinius nuopelnus. 1784 m. K. N. Sapiega vedė Aną Cetner, Lietuvos didžiojo maršalkos Juozapo Sanguškos našlę, bet tais pačiais metais sutuoktiniai išsiskyrė. Iki 1788 m. tęsėsi teismo procesas dėl turto dalybų. Daugiau jis vedęs nebuvo ir vaikų neturėjo.

1788 m. K. N. Sapiega buvo išrinktas pasiuntiniu nuo Brastos pavieta į lemtingąjį Ketverių metų seimą (1788–1792) ir tapo LDK atstovų pirmininku (maršalka). Kaip Lietuvos maršalka kartu su Lenkijos maršalka Stanisławu Małachowskiu vadovavo bendriems ATR parlamento posėdžiams. Istorikas Liudas Glemža suskaičiavo, kad kaip oratorius Ketverių metų seime K. N. Sapiega pasakė apie 760 kalbų.

Į istoriją šis seimas įėjo kaip 1791 m. priėmęs Gegužės trečiosios konstituciją – pirmą Europoje ir antrą (po Jungtinių Amerikos Valstijų) pasaulyje. Kaip teigia istorikas L. Glemža, būtent aistringa K. N. Sapiegos kalba 1791 m. paskatino opoziciją palaikyti šią konstituciją. Be to, būtent K. N. Sapiega išreikalavo, kad ATR būtų patvirtinta kaip dviejų tautų sąjunga, kaip buvo per Liublino uniją, todėl LDK išlaikė teisę turėti po pusę narių svarbiausiose centrinėse institucijose, išsaugojo savo teismų ir išdo atskirumą, nors Lenkijos atstovai siekė naujoje santvarkoje tokį LDK atskirumą panaikinti.

Tėvynės praradimas

Siekdama stabdyti pradėtas esmines pertvarkas ir Gegužės trečiosios konstitucijos nustatytą ATR santvarką, Rusijos imperatorė Jekaterina II suorganizavo Targovicos konfederaciją – ATR konservatyviosios bajorijos sąjungą. Tarp konfederacijos organizatorių buvo ir galingasis K. N. Sapiegos dėdė P. K. Branickis, prie jos prisidėjo ATR valdovas Stanislovas Augustas Poniatovskis, tačiau pats Kazimieras Nestoras griežtu manifestu karalių pasmerkė kaip sulaužiusį priesaiką ir emigravo į Dresdeną.

1792 m. balandžio 4 d. Sankt Peterburge pasirašytas Targovicos konfederatų manifestas paskelbė, kad Rusijos imperijos kariuomenė į ATR įžengia konfederatų prašymu – prasidėjo karinė intervencija. Rusų kariuomenei pasipriešino ATR kariuomenė, o mūšyje dėl Vilniaus didvyriškai kovėsi LDK 7-asis fuzilierių pulkas, deja, apginti Vilniaus, o atsitraukus – ir Varšuvos, jiems nepavyko, todėl okupuotoje šalyje valdžia atiteko konfederatams.

K. N. Sapiega į LDK grįžo tik prasidėjus 1794 m. Kosciuškos sukilimui. Jis kariavo Brastos vadvadijos teritorijoje kaip artilerijos karininkas, pasižymėjo gindamas nuo Rusijos kariuomenės Vilnių. Sukilimą užgniaužus jis vėl pasitraukė į Vakarus, ten 1798 m. mirė.

Parengta pagal: GLEMŽA, Liudas. Kazimieras Nestoras Sapiega. Prieiga per internetą: <https://www.ldkistorija.lt/kazimieras-nestoras-sapiega/>

Sidabrinė strėlė iš Sapiegų herbo, simbolizuojanti karinę parengtį, greitį ir tikslumą, yra ir ant naujojo Kazimiero Nestoro Sapiegos fuzilierių bataliono ženkle bei kovinės vėliavos.

Naujieji fuzilieriai

Generolo Kazimiero Nestoro Sapiegos fuzilierių bataliono pagrindą sudaro profesinės karo tarnybos kariai, pagal darbo sutartis dirbantys civiliai ir PPKT kariai, absoliuti jų dauguma, per 90 procentų, iš anksto pareiškė norą tarnauti būtent šiame batalione.

„Pernai tokių buvo net 100 procentų. Tai karo prievolinkai, dar prieš formuojant šauktinių sąrašus savo noru pateikę prašymus priimti į privalomąją pradinę karo tarnybą būtent Fuzilierių batalione. Manau, tam įtakos turi mūsų vieneto specifika ir, be abejo, geografinė padėtis – esame dislokuoti pajūryje. Taigi vienus karius privileija vadinamoji karinė romantika, kiti yra tiesiog čia užaugę – jaunimas nori tarnauti savo krašte. Dar vienas traukos faktorius yra tai, kad viena bataliono pėstininkų kuopa dislokuota Palangoje – vien kurorto pavadinimas daugeliui yra papildomas stimulus pasirinkti mus“, – bataliono populiariumą tarp šauktinių komentavo kmdr. G. Šimkevičius.

Ne mažiau vadą džiugina ir tai, kad po tarnybos gana daug šauktinių nusprendžia pasilikti ir tapti kariais profesionalais, taip pat pas fuzilierius tarnauti ateina kariai ir iš kitų kariuomenės vienetų, o saviškiai kitur išeina retai. „Kaip lietuviškųjų fuzilierių vadas labai džiaugiuosi, kad batalionas formuojasi savanoriškumo pagrindu, o pas mus tarnauti pasirenka skirtingų vienetų ir pajėgų kariai. Aukšta karių moralė ir skirtinga turima karinė patirtis leidžia efektyviai vystyti naują KJP pajėgumą, galintį užtikrinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto

funkcionalumą krizės ar karo metu, – teigė kmdr. G. Šimkevičius. – Savanorių gausa yra fuzilierių bataliono įvertinimas, tačiau kartu ir atsakomybė išlaikyti aukštą karių motyvaciją bei suteikti kokybišką karinį rengimą ne tik čia nuolat tarnaujantiems,

bet ir periodiškai savo įgūdžių ir žinių atnaujinti grįžtantiems aktyviojo kariuomenės personalo rezervo kariams. Kadangi šiuo metu turimo personalo nepakanka vykdyti priskirtas užduotis, Fuzilierių batalionas ir toliau komplektuojamas, kad būtų suburta dar stipresnė ir labiau specializuota komanda.“

Kmdr. G. Šimkevičius pabrėžė, kad tebeformuojamame vienete nėra per ilgą laiką nusistovėjusių standartų: „Dažnai nuo bataliono vado iki kuopų ar net būrių vadų tenka sukti galvas, kaip geriausiai adaptuoti arba pritaikyti mokymo programas ar karinį rengimą, vykdomą kituose Lietuvos kariuomenės vienetuose. Dauguma procedūrų šiuo metu kuriamos ir bandomos, įvertinus rezultatus, dažnai ir vėl keičiamos, ir šis aspektas daug kam atrodo itin patraukliai. Tiesą sakant, netgi nelabai turime iš ko imti pavyzdį, nes tokio paties pobūdžio bataliono su analogiškais padaliniais ir užduotimis nėra nei mūsų kariuomenėje, nei kaimyninėse šalyse, todėl imame atskirų padalinių pavyzdžius ir naujai auginame bataliono pajėgumą. Dėl šios priežasties turime labai daug galimybių kūrybai ir saviraiškiai, o mums didelę pridėtinę vertę duoda tai, kad pas mus tarnauti ateina patyrę kariai iš Sausumos pajėgų, KJP laivų ar kitų Lietuvos kariuomenės vienetų.“

Pasak bataliono vado, priimdamas sprendimus kolektyvas vadovaujasi sveikos logikos principais ir remiasi Ukrainos patirtimi kare, analizuodamas, ką verta perimti, o ko – ne, taip pat perima gerąją NATO partnerių patirtį, konsultuojasi su kaimyninėmis šalimis, kurios į savo kariuomenes irgi inkorporuoja panašius vienetus.

Šiuo metu Fuzilierių batalionas disponuoja lengvųjų ir motorizuotųjų pėstininkų ginkluote, kateriais, nardymo ir išminavimo įranga, oro ir povandeniniais dronais, įvairiais sensoriais, skirtais uosto apsaugai. „Artimiausiu metu planuojame reikšmingai sustiprinti ugnies galią ir manevrą – pereiti link motorizuotųjų jūrų pėstininkų pajėgumo, gauti šarvuotų ir ginkluotų greitaiegių atakos katerių, antvandeninių dronų bei kitos svarbios įrangos, – ateities planus pristatė

bataliono vadas. – Numatomi ir struktūriniai pokyčiai. Šiemet planuojame sustiprinti bataliono struktūrą, kuri leis efektyviau integruoti naują techniką, padidins ugnies ir logistinius pajėgumus bei įgalins geriau pasirengti priekrantės gynybos užduotims.“

Seklių vandenų komanda

Tai – jauniausias Fuzilierių bataliono padalinys, kurio užduotys reikalauja ne tik specifinio pasiruošimo, bet ir ypatingos motyvacijos. Tokio vieneto, kuris vykdytų patruliavimo, greitojo reagavimo, laivų apžiūros ir žvalgybos operacijas kompleksinėje aplinkoje, kituose Lietuvos kariuomenės batalionuose tiesiog nėra. „Pas mus tarnaujantys kariai turi tapti universaliais pėstininkais, gebančiais vykdyti operacijas ir sausumoje, ir vandenyje. Ateityje padalinį papildžius ginkluotais greitaeigiais atakos kateriais, fuzilierių ugnies galia ir manevringumas taps esminiu uosto bei priekrantės gynybos ramsčiu“, – teigė kmdr. G. Šimkevičius.

SVK sudėtinė dalis yra katerių grupė, atliekanti karių infiltraciją ar eksfiltraciją iš Kuršių nerijos, Baltijos jūros ar kitų numatytų vietų ir remianti juos ugnimi. „Viena sudėtingiausių

Fuzilieriai – tai universalūs pėstininkai, gebantys vykdyti operacijas ir sausumoje, ir vandenyje.

užduočių yra atliekant laivų apžiūrą prisigretinti prie laivo ir sudaryti sąlygas apžiūros grupei saugiai patekti į jį. Šis momentas labai rizikingas, ypač kai laivas yra atviroje jūroje, o bangos didelės. Katerio ar valtės vadas turi išmanyti daugybę niuansų ir turėti gerus katerio valdymo įgūdžius, kad išlaikytų jį stabiliai vienoje vietoje, kol

kariai įlipa ar išlipa iš laivo. Kiekviena klaida gali kainuoti itin brangiai nes tai itin aukštos rizikos operacija“, – akcentavo Fuzilierių bataliono vadas.

SVK kuopininkas (jo pavardės dėl tarnybos specifikos atskleisti negalima) Lietuvos kariuomenėje tarnauja jau dvidešimt metų. Pradėjęs kaip pėstininkas, vėliau pasirinko žvalgo

kelią, o naujas pajūryje suformuotas batalionas jį sudomino galimybe išbandyti save kitur nei įprastame pėstininkų vienete. „Norėjosi plėsti savo žinias ir įgyti naujos patirties su žvalgyba susijusiose srityse. Sudomino jūrinė aplinka ir veiklos specifika – tai iš esmės yra šiuolaikinis jūrų pėstininkų batalionas, todėl ir pasirinkau tarnauti jame, – apie savo apsisprendimą pasakojo patyręs karys. – Tarnyba čia išties įdomi ir kol kas nenuvylė: daug veiklos susiję su jūrine aplinka, tačiau nemažai dalykų vyksta kaip įprastame pėstininkų batalione. Išskirtinė patirtis – užduotys jūroje, kai tenka plaukti ir su mažomis, ir su didelėmis valtimis, tam reikia išmanyti ne tik savo darbą, bet ir perprasti, kaip apskritai vyksta laivyba. Be to, pajūryje net ir erdvės suvokimas yra kitoks: pėstininkai dažniausiai mato tik mišką ir laukus, o žvelgiant į jūrą atstumai yra daug didesni, kitokios ir žvalgyboje naudojamos priemonės. Apskritai, žvalgai nuolat mokosi. Kaip man kažkada yra sakęs senas būrininkas: kai pralei-

di dešimt metų žvalgyboje, realiai tik tada pradėti dirbti, o tarnaujant pajūryje yra dar daugiau dalykų, kuriuos reikia įsisavinti ir perprasti. Taigi naujovių, iššūkių ir darbo fuzilieriai turi per akis.“

Pašnekovas patvirtina, kad pati įdomiausia ir daugiausiai adrenalino suteikianti užduotis SVK kariams yra laivų apžiūra. „Neseniai per pratybas treniravomės atlikti šį veiksmažodį laivui įplaukiant į uostą. Tai išties rizikinga procedūra, nes kateriui judant reikia įlipti į kur kas didesnę laivą, bet tuo tarnyba šiame batalione man ir patinka, kad yra kupina įvairiausių iššūkių bei įdomių užduočių, – pasakojo

SVK kuopininkas. – Vis dėlto man labiausiai imponuoja, kad tai – naujai besikuriantis vienetas, o jo kolektyvo entuziazmas veikti ir motyvacija ieškoti, kaip viską atlikti įdomiau ir geriau, įkvepia. Žinoma, įdomių užduočių yra kiekviename dalinyje, bet šiuo atveju tarnybą rinkausi ne pagal užduotis, o pagal tai, su kuo jas teks atlikti.“

Profesionalių narų rengimas užtrunka daugybę metų – kone ilgiausiai visoje kariuomenėje.

Narai dirbs giliau

Fuzilierių batalione atsidūrusi PVK šiuo metu kryptingai siekia didinti nardymo gylį – artimiausiu metu jis kone padvigubės, o galimybės vykdyti sudėtingas užduotis po vandeniu išsiplės.

PVK narai yra aktyvūs tarptautinių pratybų ir išminavimo operacijų dalyviai, nuolat tobulėjantys kartu su

NATO sąjungininkais. Narai išminuotojai reguliariai dalyvauja Islandijoje vykstančiose didžiausiose NATO improvizuotų sprogmenų neutralizavimo pratybose „Šiaurinis iššūkis“ (angl. „Northern Challenge“). Taip pat dalyvauja kitose pratybose: „Šiauriniai krantai“ (angl. „Northern Coasts“), Baltijos šalių organizuojamose EODEX (angl. *Explosive Ordnance Disposal Exercise*) bei Latvijoje istorinių minų paieškos ir jų naikavimo tikslais vykstančiose DIVEX. EODEX organizuojamos rotacijos principu, o Lietuvoje vykstančių pratybų metu šalyje susirenka daugiau nei dešimt NATO sąjungininkų išminuotojų komandų. Tuo metu Klaipėdos miestas ir rajonas tampa savotiška mokomąja erdve, kurioje realiomis sąlygomis treniruojami narai išminuotojai. Be to, PVK dalyvauja bendrose pratybose su Portugalijos rotacinių pajėgų, Jung-

Siekiant palaikyti narų įgūdžius treniruotės po ledu vyksta kiekvieną žiemą.

tinų Amerikos Valstijų, Nyderlandų, Vokietijos, Lenkijos narais išminuotojais bei tarptautinėse jūros dugno išminavimo operacijose Baltijos jūroje „Open Spirit“.

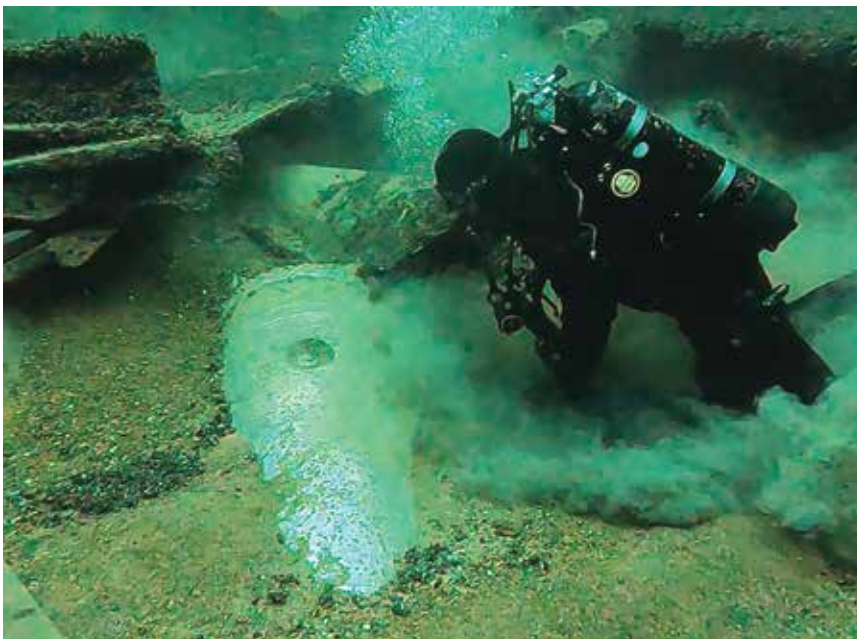
PVK narai taip pat yra integruoti į Lietuvos KJP priešmininių ir aprūpinimo laivų įgulas. Jie dalyvauja NATO greitojo reagavimo pajėgų budėjimuose, NATO nuolatinės parengties priešmininių laivų 1-osios grupės (SNMCMG1) tarptautinėse operacijose bei Baltijos šalių karinių laivų junginio BALTRON veikloje. Tokia integracija leidžia nuolat palaikyti aukštą parengtį ir užtikrina sklandų bendradarbiavimą tarptautinėje aplinkoje.

Pasak bataliono vado, narų išminuotojų rengimas yra vienas ilgiausių ir sunkiausių Lietuvos kariuomenėje. Atrankos į PVK metu kariai vertinami pagal fizinį ir psichologinį pasirengimą. Paskui jiems organizuojami ilgi, sekiantys ir daug specifinių įgūdžių reikalaujantys kursai, todėl vieno naro išminuotojo parengimas vidutiniškai trunka apie 2–3 metus. Į PVK patekę kariai pirmiausiai baigia bazinį naro kursą ir pradeda tarnybą laivo narų grupėje, kaupdami patirtį, po kelerių metų vyksta į išminavimo kursus, kad galėtų pradėti tarnybą vienoje iš narų išminuotojų grupių.

Taip pat PVK veikia autonominių povandeninių įrenginių grupė, dirbanti su robotais, užprogramuotais veikti

sonarų principu ir ieškoti sprogmenų. „Į užduoties rajoną juos dažniausiai gabename valtimi, paleidžiame skenuoti dugną, stebime jų siunčiamus duomenis ir identifikuojame, ką jie aptiko, radę sprogmenį, jį sunaikiname. Taigi medžioti minas netoli kranto galime savarankiškai, dirbdami iš mažų valčių ir nepriklausydami nuo didžiųjų laivų, kurių pagalbos vis dar reikia dirbant giliai jūroje. NATO kontekste mes dažnai budime kaip minų paieškos grupė labai sekliuose vandenyse“, – pasakojo PVK dešimt metų tarnaujantis patyręs naras išminuotojas.

Vis dėlto minų paieška jūroje – ne toks dažnas malonumas, bet pats nardymas PVK narams yra duona kasdieninė, kadangi įgūdžius palaikyti ir tobulinti reikia reguliariai, net ir žiemą. Narai tiek vasarą, tiek žiemą nardo su tais pačiais termokostiumais ir įranga. Po ledu jiems nešalta, tik nardymo aparatai šiek tiek reaguoja į šaltį. Apskritai, nardymas po ledu priskiriamas prie padidintos rizikos veiklų, todėl itin svarbus tampa nardymo vado vaidmuo. Jis atsakingas už narų psichologinio pasirengimo įvertinimą, tinkamos nardymo vietos parinkimą, ledo storio patikrinimą bei saugios darbo aplinkos paruošimą. Prieš nėrimus šalto oro sąlygomis narai privalo būti tinkamai pasiruošę fiziškai. Ypač svarbus poilsis bei organizmo aprūpinimas angliavandeniais ir baltymais. Didelis šaltis turi įtakos ne tik fizinei būklei, bet ir sprendimų priėmimui, todėl povandeninės užduotys turi būti labai aiškiai apibrėžtos. „Po ledu, jei tik jis yra, nardome kiekvieną žiemą, tiesa, tik vidaus telkiniuose – ežeruose

arba tvenkiniuose. Išpjauname dažniausiai trikampę eketę, o nerdami prisirišame virvę, nuo 50 iki 100 metrų ilgio, kad galėtume saugiai sugrįžti atgal, be jos po ledu – niekaip“, – teigė PVK atstovas.

Dešimt metų PVK tarnaujantis naras pasakoja, kad pusiau uždaro ciklo kvėpavimo aparatai buvo įsigyti tada, kai jis tik pradėjo savo karjerą PVK, todėl dabar itin džiugu, kad perkami nauji uždaro ciklo kvėpavimo aparatai,

su kuriais bus galima nardyti ir vykdyti išminavimo operacijas dar giliau.

Kopos ir kiti iššūkiai

Kaip vieną didžiausių nūdienos iššūkių Generolo Kazimiero Nestoro Sapiegos fuzilierių bataliono vadas įvardija būtinybę surasti balansą tarp augančių užduočių, personalo rengimo, modernios įrangos įsisavinimo ir gebėjimo veikti sudėtingoje,

kompleksinėje priekrantės aplinkoje, apimančioje tiek sausumą, tiek vandenį. „Karinis rengimas, be abejo, yra viena aktualiausių temų, nes į naujai formuojamus padalinius ateina nauji kariai. Vieni jų turi karybos patirties, kiti – ne, ir visus juos reikia tinkamai paruošti individualiai bei darbui komandoje. Be to, rengimo krypčių mūsų batalione yra ne viena, nes turime nemažai išties skirtingos specializacijos vienetų, – pasakojo kmdr. G. Šimkevičius. – Viena pagrindinių – jūrų pėstininkų rengimas, giminingas su pėstininkų ruošimu, bet turintis savų niuansų, nes manevrai ir veiksmai vyksta ne miške ar apgyvendintoje vietovėje, bet dažniausiai uosto teritorijoje arba priekrantėje. Priekrantės gynybos ar stabdymo operacijos vyksta išties gana specifinėje aplinkoje – uosto infrastruktūroje ir

pajūrio kopose, o tai reiškia, kad judėti ir važiuoti yra sudėtingiau, atitinkamai sunkiau bėgti ar eiti, įrengti poziciją ar atlikti bet kurį kitą veiksmą, nes reikia daugiau laiko ir fizinių jėgų.“

Fuzilierių batalione reikia paruošti ir daugiau skirtingų profesijų karių, ne tik pėstininkų, bet ir žvalgų, laivų apžiūros grupių, katerių vairuotojų, narų. „Vis dėlto pirmiausia jie visi turi būti geri pėstininkai, ir tik tada įgyti tam tikras specializacijas. Itin atsakingas yra laivo apžiūros grupių, katerių vairuotojų ir PVK narų rengimas, todėl svarbu užtikrinti, kad jie turėtų tinkamus kario įgūdžius ir vėliau tobulėtų pagal savo pasirinktą kryptį. Tam reikia baigti daug kursų, o patirtis ateina su laiku, todėl kiekvienas karys karjerą planuoti turi itin atidžiai“, – akcentavo bataliono vadas.

Siekdami lavinti įgūdžius fuzilieriai intensyviai dalyvauja ir savo bataliono, ir jungtinėse pratybose kartu su kitais Lietuvos kariuomenės vienetais bei įvairiomis šalies tarnybomis, veikiančiomis pajūryje. „Užtikrinant uosto apsaugą labai svarbi sąveika ir tinkamas institucijų koordinavimas. Tai svarbu ne tik operaciniu, bet ir organizaciniu lygmeniu, – akcentavo bataliono vadas. – Mūsų operacinę aplinką sudaro visos krantinės ir terminalai, taip pat kitoje Klaipėdos uosto pusėje esanti miškinga Smiltynė, todėl fuzilieriai veikia skirtingose vietovėse, ir jiems reikia universalių įgūdžių bei gebėjimo greitai prisitaikyti. Žinoma, baziniai principai yra kaip ir visur, bet kariams reikia gebėti adaptuotis ir turimas žinias pritaikyti konkrečioje vietoje, o tam reikia lankstumo.“

Plėtros planai

Kadangi Fuzilierių batalionas dar jaunas, kaip vienas vienetas jis kol kas rečiau matomas tarptautinėje erdvėje, tačiau tam tikri jo padaliniai turi sukaupę solidžią patirtį. Pavyzdžiui, PVK skaičiuoja jau 25 tarnybos metus ir palaiko glaudžius ryšius su gausybe užsienio partnerių, o tobulindama uosto apsaugos ir gynybos užtikrinimą reguliariai konsultuojasi su NATO partneriais. Ypač intensyviai bendradarbiaujama karinio rengimo

srityje. Kasmet atvyksta Portugalijos fuzilieriai – per pastaruosius dvejus metus kartu dalyvauta ne tik taktinėse pratybose, bet ir bataliono lygmens mokymuose. „Sąveika su užsienio partneriais yra labai naudinga. Žinoma, tarptautinių renginių galėtų būti ir daugiau, bet visgi dabar esame kūrimosi stadijoje ir šis procesas reikalauja didelių resursų. Pirmiausia mums reikia išmokti gerai veikti patiemis, o tuomet išeiti už savo teritorijų ribų – tikrintis ir rodyti, ką mokame“, – įsitikinęs bataliono vadas.

Fuzilierių bataliono pajėgumų plėtros planas suskirstytas į tris aiškius etapus. „Pirmasis buvo skirtas atlikti Klaipėdos uosto apsaugos operacijas, nors ir turint

ribotus resursus. Antrojo etapo tikslas – užtikrinti uosto gynybą, jo metu bus išvystyti bataliono manevriniai padaliniai, ugnies galia, logistiniai pajėgumai ir panašiai. Pagal mūsų planą numatyta, kad trečiuoju etapu turime sugebėti atlikti Lietuvos priekrantės gynybą, – pasakojo kmdr. G. Šimkevičius. – Dabar svarbiausia užtikrinti tinkamą ir auginantį karinį rengimą, kad ir su ribotais resursais, o lygiagrečiai vystyti ugnies galios, manevro ir logistikos pajėgumus. Fuzilierių batalione taip pat vystomi povandeninių, antvandeninių ir oro dronų pajėgumai. Kūrimosi procesas yra sunkus, bet įdomus, todėl kviečiame norinčius įdomios tarnybos prisijungti prie lietuviškųjų fuzilierių gretų.“ ■

Lietuvių fuzilierių regimento suformavimas 1792 m.

1775 m. liepos 20 d. buvo suformuotas Jo Karališkosios Didenybės Gardino batalionas – privatus valdovo dalinys, stovėjęs rūmų sargyboje ir palaikęs tvarką juose, o kelionės metu po LDK saugojęs ATR valdovą Stanislovą Augustą Poniatovskį. Batalionas vykdė jam artimas LDK pėsčiosios gvardijos funkcijas, taip pat dėvėjo gražias gvardiečių uniformas ir saugojo karaliaus dvarą Gardine.

Bataliono vadais buvo mjr. Janas Müntzas (1783) ir poručikas Janas Mōseris (tarnavo 1785–1791). Gardino batalionas daug prisidėjo prie Gardino kadetų korpuso steigimo. 1788 m. spalio 20 d. Seimas priėmė nutarimą padidinti kariuomenę iki 100 000 karių, konkrečiai – iki 98 596 karių, iš jų Lenkijos (Karūnos) kariuomenei priskyrė 65 928 karius, pagal rūšis ją turėjo sudaryti: 40 695 pėstininkai, 21 862

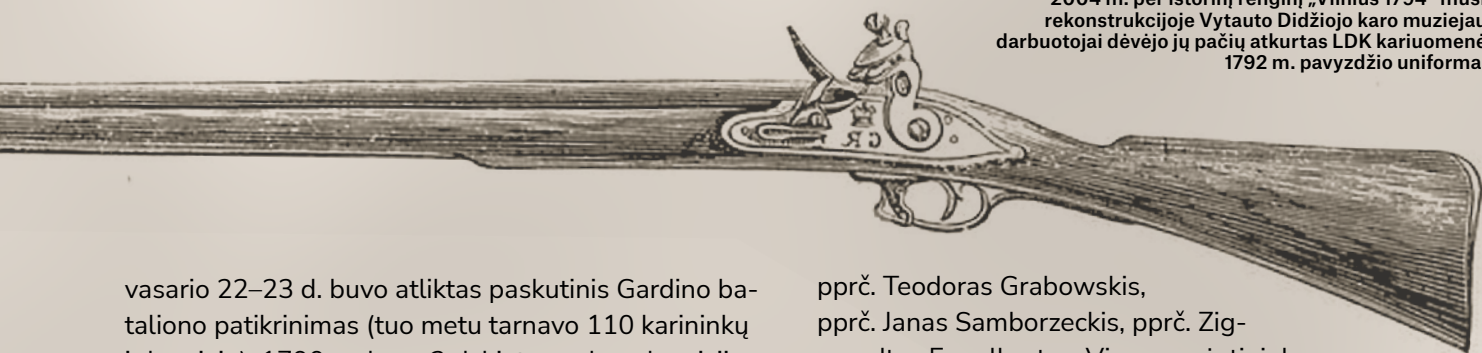
raiteliai, 3 326 artileristai ir 45 Generalinio štabo karininkai. LDK kariuomenei priskirti 32 668 kariai, iš jų: 20 330 pėstininkų, 10 650 raitelių, 1 661 artileristas ir 27 Generalinio štabo karininkai. ATR kariuomenėse pradėjo formuotis nauji daliniai, o to laikotarpio rusijos kariuomenės žygio kanceliarijos dokumentuose užfiksuotos žvalgybos ataskaitos, skirtos generolui feldmaršalui Grigorijui Potiomkinui, kuriose aprašomi žvalgybos duomenys apie Lietuvos kariuomenę, kartu užsimenant ir apie Jo Karališkosios Didenybės Gardino batalioną, turėjusį savo gretose 104 kareivius.

Remiantis prof. Valdo Rakučio darbais, valdovas Gardino batalioną nutarė padovanoti ir 1789 m. rugsėjo 3 d. priėmė atitinkamą konstituciją, pagal kurią batalionas tapo nauju Lietuvos regimentu. 1790 m.

2004 m. per istorinį renginį „Vilnius 1794“ mūšio rekonstrukcijoje Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojai dėvėjo jų pačių atkurtas LDK kariuomenės 1792 m. pavyzdžio uniformas.

vasario 22–23 d. buvo atliktas paskutinis Gardino bataliono patikrinimas (tuo metu tarnavo 110 karininkų ir kareivių). 1790 m. kovo 2 d. Lietuvos karo komisija (LKK) LDK artilerijos generolui Kazimierui Nestorui Sapiegai (Sapieha Kazimierz Nestor) pavedė (tuo metu jis buvo vienas geriausiai išsilavinusių ir karinius mokslus baigusių generolų Lietuvoje) suformuoti regimentą. Jis tapo jo šefu, užsiėmė regimento organizavimu, aprūpinimu uniformomis, ginklais ir kitais svarbiais klausimais. 1792 m. balandį fuzilierių regimento 1-ojo bataliono kariai gavo 1789 m. ir 1792 m. pavyzdžio uniformas, tai reiškė, kad bataliono kariai dėvėjo senas ir naujas, tik išduotas iš sandėlio arba pasiūtas uniformas. Žinoma, ką tik uniformomis aprengti kareiviai atrodė gražiai, bet visa bėda, kad jie dar kurį laiką vaikščiojo be kepurų.

Nuo 1790 m. gegužės 12 d. regimento vadu paskirtas plk. Feliksas Gorzenskis (regimento vado rango vyresnysis karininkas), o pplk. Stefanas Grabowski – regimento vado pavaduotoju (jis buvo pavaldus pulkininkui), adjutantu tapo podporučikas (pprč.) Rafalas Szylingas. 1-ojo bataliono vadu paskirtas mjr. Feliksas Sobeckis, 2-ojo bataliono vadu – mjr. Michalas Mykolas Suchodolcas, kompanijų (kuopų) vadais – kpt. Modestas Birula, poručikų (prč.) pareigas ėjo prč. Stanislavas Urbanovskis, prč. Boguslavas Ejsmontas, prč. Adamas Nieliepecas, pprč. Janas Mackiewiczius, pprč. Vincenti Danejko,

pprč. Teodoras Grabowski, pprč. Janas Samborzeckis, pprč. Zigmundtas Engelhartas. Visuose pėstininkų daliniuose buvo taikoma rekrūtų ir laisvo verbavimo sistema.

Naujasis fuzilierių regimentas buvo formuojamas gana sėkmingai. Balandžio mėnesį jame jau tarnavo 723 kariai, 44 puskarininkiai, 12 būgnininkų (po 3 kompanijoje, jų iš viso buvo keturios). Regimento dislokacijos vietos 1790 m. buvo Gardine ir Vilniuje, 1791 m. Švenčionyse, 1791–1792 m. vėl Vilniuje, 1793 m. Smurgainiuose.

Iš pradžių buvo formuojamas 1-asis batalionas, o kiek vėliau, 1792 m. pavasarį, ir 2-asis batalionas. 1792 m. rugsėji regimentas privalėjo turėti 1 440 karių, bet realiai jame tarnavo 1 163 kariai, dar trūko 277. Batalionai daugiausia buvo formuojami Vilniaus ir Trakų vaivadijose bei Ašmenos pavieta. Dalinys palaipsniui stiprėjo, kol tapo vienas pirmaujančių kariuomenėje pagal kovinę parengtį, ypač gerai jis buvo įvertintas 1791 m. Lietuvos kariuomenės surengtuose Minsko manevruose. Kelerius metus dalinys dar buvo vadinamas 7-uoju Lauko buožės fuzilierių, Lietuvos artilerijos generolo Sapiegos, vėliau – Lietuvos sargybinio Liudviko Gelgaudo (Gielgud Ludwik) regimentu.

Parengė Vytauto Didžiojo karo muziejaus karo istorikas ir muziejininkas Arvydas Pociūnas

„Mes neturime pėstininkų“

Kariuomenė, kuri prieš ketverius metus sustabdė rusijos žygį Kyjivo link, šiandien jau nebeegzistuoja. Skaičiumi ir ginkluote nusileisdama branduolinei valstybei didžiausiame sausumos kare Europoje nuo 1945-ųjų, Ukraina vis dažniau fronto liniją išlaiko ne karių dėka – su priešu kovoja technika ir ją valdančios minimalios įgulos. Vadai teigia, kad brigadų pajėgos sumažėjo perpus ar net daugiau. Priešakinės linijos daliniai dažnai veikia turėdami tik 50–60 proc. personalo, kai kur – vos 30 procentų.

Kai kuriuose sektoriuose maksimaliai 12 karių saugo 5–10 kilometrų fronto ruožą, o tai yra gerokai mažiau, nei numatyta Šaltojo karo laikų NATO intensyvios gynybos planuose. Šie skaičiai rodo, kad Ukrainos kariuomenei trūksta žmonių. Remiantis

„Bloomberg“ duomenimis, vidutinis fronto karys yra 43–45 metų amžiaus ukrainietis.

Apie 200 000 karių yra be leidimo pasišalinę iš tarnybos, o apie 2 mln. vyrų vengia mobilizacijos, sausį CNN teigė Ukrainos gynybos ministras Mykhailo Fedorovas. Vakarų ir Ukrainos analitikų vertinimu, bendras personalo trūkumas siekia apie 300 000 karių. Ukraina ne tik aprūpina savo pėstininkus technologijomis, bet daugeliu atvejų ji pėstininkus keičia dronais, antžemiais robotais, jutiklių tinklais, minų laukais ir artilerija, kurios ugnį koreguoja bepilotės sistemos. Ši mūšio lauko revoliucija gimė ne tik iš būtinybės, bet ir kaip mažesnės valstybės karo strategija prieš gerokai didesnę priešą.

Vien Donecko srityje rusijos nuostoliai siekia 156 karius viename kvadratiname kilometre, prasidėjus penktiesiems jos visapusiškos invazijos Ukrainoje metams, teigė M. Fedorovas. Ukrainos tikslas – padidinti rusijos armijos nuostolius iki daugiau nei 200 karių kvadratiname kilometre, „tai riba, kurią pasiekus tolesnis prieš

puolimas tampa neįmanomas“, žurnalistams teigė ministras.

Per pastaruosius metus „Military Times“ apklausė dešimtis dronų operatorių, robotikos inžinierių ir gynybos pareigūnų visoje Ukrainoje, kad išsiaiškintų, kaip šalis kompensuoja personalo stygių ir kaip atrodo vis labiau bepiločiais sprendimais grindžiama kariuomenė.

Nacionalinės gvardijos specialiųjų pajėgų formuotėje „Lazar Group“, kuri nuo plataus masto invazijos pradžios teigia sunaikinusi per 40 000 taikinių, pakeitimai jau tapo operatyvinės architektūros dalimi. Maždaug 1 700 karių dronų padalinys kas 10 kilometrų fronte dislokuoja antžeminę įgulą, kas 20 kilometrų – žvalgybos, stebėjimo ir žvalgybos (ISR) grupę, o tarp jų veikia FPV operatoriai ir perėmimo įgulos. Pasak vadų, jų smogiamieji dronai sudaro 60–70 proc. visų pataikymų jų atsakomybės sektoriuje.

Tai reiškia, kad vienas operatorius, palinkęs prie planšetės rūsyje, gali vienu metu stebėti tris FPV vaizdo srautus, vieną droną nukreipti į apkasų liniją, o dar du, laukiančius taikinių, laikyti ore – taip vienas pilotas atlieka būrio darbą. „Daugiau dronų – daugiau nukautų rusų“, – vasarį tarp-

tautiniame kibernetinio atsparumo forume „Military Times“ Kyjive sakė „Phoenix“, „Lazar Group“ operacijų vadovas. Saugumo sumetimais leidinys sutiko visus tarnyboje esančius karius įvardyti slapyvardžiais.

Rusija tokio apribojimo nepatiria ir dėl to nesiekia taip sparčiai ar radikaliai diegti naujovių. Ukrainos prezidentas Volodymyras Zelenskis pernai teigė, kad Maskva kas mėnesį mobilizuoja 40–45 tūkst. karių, palyginti su 25–27 tūkst. ukrainiečių. Ukrainos karinės žvalgybos duomenimis, anot „Kyiv Independent“, tikrasis kremliaus tempas siekia 30–35 tūkst. naujų rusijos kontraktininkų per mėnesį, bet to vis tiek pakanka, kad lenktų Ukrainos mobilizaciją vis didesniu skirtumu.

Ukrainos gynybos viceministras plk. ltn. Yuriy Myronenko, buvęs Sausumos pajėgų karininkas ir kovinių dronų padalinio vadas, dabar padedantis koordinuoti bepiločių sistemų strategiją, „Military Times“ teigė: „Tai vienintelė mūsų galimybė laimėti. Kitos nėra.“

Taigi, Ukrainos kariuomenė prisietaiko. Naujai suformuotas 28-osios brigados Bepiločių sistemų batalionas „Flash“ – pirmasis Ukrainos tarptautinis UAV padalinys, kuriame pagrindinis atrankos kriterijus yra anglų kalbos mokėjimas, o ne kovinė patirtis. „Pės-

tininkija mirusi“, – „Military Times“ teigė lenkų kilmės „Flash“ operatorius slapyvardžiu „Scooby“. 28-oji brigada jau 70 proc. fronto logistikos perkėlė į robotines sistemas.

Šis modelis laikomas pavyzdiniu pertvarkant Ukrainos ginkluotųjų pajėgų struktūrą. Padalinys vykdo FPV smūgius, dronų kovą oro gynyboje ir antžemiųjų robotų operacijas. Pakeitimai vyksta inkrementiškai. Kaip „Military Times“ pasakojo operatoriai, investuodami didžiąją dalį strateginių resursų į autonomines ir bepiločių technologijas, daliniai eksponentiškai didina sunaikinamų taikinių skaičių. Remiantis vidiniais Ukrainos vertinimais ir „Reuters“ paskelbtais duomenimis, 2024 m. dronai sudavė 69 proc. visų smūgių rusijos kariams ir 75 proc. – technikai. 2025 m. pabaigoje per 80 proc. visų sunaikintų priešų taikinių teko dronams – užfiksuoti net 819 737 vaizdo įrašais patvirtinti pataikymai.

Dvylika dronų operatorių, turinčių pakankamai įrangos, šiandien gali atlikti dešimčių pėstininkų darbą – santykis, keičiantis tradicinę sausumos kovos logiką. 12-osios brigados „Azov“ sektoriuje vadas „Kil“ yra minėjęs ruožus, kur „visiškai nėra Ukrainos pėstininkų“ – gynyba čia daugiausia užtikrinama naudojant

nepilotuojamus orlaivius, artilerijos smūgius ir minų laukus.

Dronai aptinka taikinius, artilerija juos apšaudo, minos blokuoja judėjimą, o pėstininkai įsitraukia tik atlikti konkrečias užduotis. „Mūsų batalionas yra nepilotuojamų sistemų batalionas, – „Military Times“ sakė „Flash“ bataliono medicinos ir moralinės-psichologinės paramos programos vadovas „Ash“. – Tai reiškia, kad mes neturime pėstininkų.“

Po ketverių metų karo, kuriame susipynė purvini apkasų mūšiai, dronai kamikadzės ir balistinės raketos, rusijos invazija jau tapo ateities dronų karu – kovojama beveik nuotoliniu būdu, kur žmogiškoji masė ir brutali jėga vis labiau užleidžia vietą robotinėms sistemoms ir elektroninei kovai. „Mes dirbame su dronais. Mes žudome dronais. Mes gelbstime dronais. Mes išlaisviname dronais.“ Bepiločių sistemų integracija į kariuomenės branduolį Ukrainoje jau nebėra improvizacija – tai doktrina.

◀◀ Sausį pradėjęs eiti pareigas M. Fedorovas pristatė vyriausybės planą, paremtą tuo, ką jis pavadino „karo matematika“ – nuo korpuso lygmens reformos užbaigimo iki vadovavimo sistemų pertvarkos, grindžiamos duomenų analize. Ukrainos bepiločių sistemų pajėgos – 2024 m. įkurta savarankiška karinė struktūra, šiuo metu vadovaujama mjr. Roberto „Magyar“ Brovdi, apima daugiau nei tuziną smogiamųjų ir žvalgybinių padalinių, įskaitant 414-ąją brigadą „Magyar's Birds“, kuri pagal patvirtintų kovinių rezultatų reitingą laikoma viena efektyviausių kariuomenėje. Ukrainos gynybos ministerijos duomenimis, šie padaliniai vien vasarį kas savaitę sunaikino tūkstančius priešų taikinių.

Mjr. R. Brovdi paprasta pajėgų filosofija: „Žmonės mąsto – mašinos dirba.“ Atskirai Ukrainos kariuomenė yra iškėlusį tikslą palei fronto liniją sukurti 15 kilometrų pločio bepiločių sistemų kontroliuojamą „naikinimo zoną“ – projektą „Drone Line“. Tuo pat metu tiekimo grandinė pamažu prisitaiko prie šios doktrinos.

Ukrainos gynybos pirkimų agentūros skaitmenizacijos direktorė Alona Zhuzha „Military Times“ teigė, kad dronų pristatymo terminai sutrumpėjo nuo dviejų ar trijų mėnesių iki viduti-

niškai 10 dienų, o kai kuriais atvejais – vos iki vienos dienos nuo užsakymo iki pristatymo į frontą.

Vis dėlto ambicingas modelis susiduria ir su iššūkiais. Šalta žiema smarkiai paveikė baterijomis varomus dronus. Kaip pranešė AFP, visame maždaug 1 200 kilometrų ilgio fronte temperatūra nukrito iki žemiausio lygio per visą ketverių metų karą – 20 laipsnių šalčio. Apledėjusios kameros, skrydžio metu išsikraunančios baterijos ir trumpieji jungimai ant žemės išjungdavo ištisas dronų grupes. Kariai ėmėsi netradicinių sprendimų aparatų izoliacijai gerinti. „Tiesiog patepame juos lašiniiais ir jie pakyla. Juokinga, bet taip ir yra“, – AFP pasakojo Denysas Shtilermanas, bendrovės „Fire Point“, kuriančios pirmuosius Ukrainos tolimojo nuotolio dronus, vyriausiasis konstruktorius.

Rusija tuo pat metu taip pat pritaiko – plečia savo FPV dronų gamybą ir aktyviai taiko elektroninę kovą, siekdama slopinti bei naikinti Ukrainos dronų spiečius. Vis dėlto iki visiškai autonominio robotų veikimo dar toli.

„Pėstininkų pakeisti neįmanoma, – Kyjive leidiniui „Military Times“ sakė Jesse'is Nuese, buvęs Jungtinių Amerikos Valstijų kariuomenės desantininkas ir Afganistano karo veteranas, vienas iš bendrovės „Forward Horizon Group“, siekiančios JAV skatinti Ukrainos atstatymo ir technologijų perdavimo projektus. – Bepiločių sistemų nepakanka teritorinei kontrolei užtikrinti.“

Galbūt jis ir teisus – bent jau kol kas. Tačiau viename fronto ruože į rytus nuo Pokrovsko vikšrinis robotas su 12,7 mm kulkosvaidžiu savaites išlaiko poziciją be įgulos, o kažkur užnugaryje – vienas operatorius, perjungdamas tris vaizdo srautus, atlieka būrio darbą. Mūšio lauko dinamika ir toliau kinta žaibišku tempu.

„Vienas pilotas – trys dronai, – teigė „Phoenix“. – Jei būtų daugiau lėšų, jų jau būtų dešimt.“

www.defensenews.com inf. ir nuotr.

Grėsmių vertinimas – svarbiausi akcentai

Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas (VSD) pristatė Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimą, kuriame pateikiama Lietuvos saugumo situacijos apžvalga.

Tai – vienuoliktasis bendras karinės ir civilinės žvalgybos parengtas Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas. Lietuvos žvalgybos tarnybos pažymi, kad pagrindiniai grėsmių Lietuvai šaltiniai yra nepakitę: agresyvi ir karinę galią didinanti rusija, glaudžiai su rusija bendradarbiaujanti ir nuo jos priklausoma Baltarusija bei priešiško nebeslepianči Kinija. Lietuvai kyla ir kibernetinės grėsmės, kai priešišku valstybių koordinuojamos kibernetinio šnipinėjimo grupuotės siekia pakenkti Lietuvos nacionaliniams interesams. Lietuvos karinės žvalgybos vertinimu, svarbiausias Lietuvos ir regiono saugumą lemiantis veiksnys išlieka rusijos vykdomas karinės galios didinimas. Nors kare patiriami nuostoliai, lėtėjanti ekonomika ir tarptautinės sankcijos

apsunkina karinių pajėgumų vystymą, visgi kremlius lėtai, bet didina karinio personalo skaičių, skiria daug resursų karo pramonės plėtrai ir siekia įgyvendinti 2022 m. paskelbtą karinę reformą. Šiuo metu augantys kariniai pajėgumai nukreipiami į frontą, todėl rusijos galimybės kelti karinio pobūdžio grėsmes išlieka laikinai apribotos.

VSD vertinimu, rusijos ekonomika lėtėja, tačiau tai artimiausiu metu neprivers kremliaus atsakyti karinių ambicijų. Nepaisydama galimo ekonominio nestabilumo, rusija toliau sieks finansuoti karą prieš Ukrainą ir stiprinti savo karinius pajėgumus, o prireikus, tikėtina, galės šias išlaidas dar padidinti. Rusijos valdžia skiria didelį dėmesį karo pramonei ir technologiniam suverenitetui. Nepaisydama taikomų sankcijų žaliavoms ir komponentams bei kitų apribojimų, nuosekliai plečia savo karinės pramonės pajėgumus. Šiuo metu rusijos karo pramonė gali patenkinti poreikius visose ginkluotės srityse.

Kaimyninėje Kaliningrado srityje rusija aktyviai naudoja radioelektroninės kovos (REK) priemones, siekdama apsaugoti regione ir jūroje esančius savo karinius objektus bei civilinę ypatingos svarbos infrastruktūrą. Taip daroma siekiant apsaugoti nuo galimų Ukrainos atakų – bepiločių orlaivių,

beekipažių katerių ar raketų, nutaikomų naudojant palydovinės navigacijos sistemas. Intensyvus REK priemonių naudojimas trikdo palydovinį ryšį ir klasuoja signalus kelis šimtus kilometrų už Kaliningrado srities ribų. Pažymėtina ir tai, kad dėl rusijos šešėliniam laivynui priklausančių laivų veiksmų Baltijos jūroje lieka įvairių incidentų, tokių kaip kabelių ir strateginės infrastruktūros pažeidimai, tikimybė.

Baltarusija artimai bendradarbiauja su rusija karo pramonės srityje. Šalis tiekia važiukles įvairioms rusijos ginklų sistemoms, optikos ir optoelektronikos prietaisus, radioelektroninės kovos priemones bei mikroelektronikos komponentus. Pasak Lietuvos žvalgybos, rusijos vidutinio nuotolio balistinės raketos *Orešnik* komplekso dislokavimas Baltarusijoje neturi didelės įtakos regiono saugumui ir yra išnaudojamas daugiau kaip komunikacijos priemonė Vakarų atgrasymui.

Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinime taip pat kalbama apie Kiniją, kuri, pasak Lietuvos žvalgybos tarnybų, siekia kurti daugiapolio pasaulio tvarką. Pekinas, įgyvendindamas šį tikslą, stengiasi perimti lyderystę valstybių, kurios yra nusiteikusios prieš Vakarus, bloke. Kinija taip pat plečia bendradarbiavimą su rusija, siekdama didesnės įtakos Indijos ir Ramiojo vandenynų regione bei pasaulyje. Lietuvos žvalgybos tarnybų manymu, dėl Kinijos vykdomos žvalgybinės veiklos, galimo duomenų rinkimo ir informacijos cenzūros kyla saugumo rizikų Lietuvos piliečiams tiek Kinijoje, tiek Lietuvoje. Tikėtina, kad artimiausiu metu Pekino įtaka augs, bandymai formuoti alternatyvią pasaulio sistemą ryškės ir tai dar labiau didins geopolitinę įtampą.

Nacionaliniame saugumo vertinime išlieka svarbios kibernetinio saugumo grėsmės. Anot Lietuvos žvalgybos tarnybų, priešišku valstybių koordinuojamos kibernetinio šnipinėjimo grupuotės yra pavojingos ir kelia grėsmę, nes siekiama perimti Lietuvos institucijų ir organizacijų informaciją, skleisti dezinformaciją ir rengtis destruktinėms operacijoms.

KAM inf.
www.flickr.com iliustr.

Branduolinis *quid pro quo*

Atsižvelgdami į tai, kad Šiaurės Korėjos kariai ir ginkluotė atlieka svarbų vaidmenį rusijos fronto linijoje Ukrainoje, kai kurie ekspertai baiminasi, kad maskva gali būti pasirengusi atsilyginti savo naujam sąjungininkui Pchenjane, suteikdama jam itin jautrią informaciją apie branduolinius povandeninius laivus.

Jei maskvai nebeliktų ką pasiūlyti Pchenjanui mainais už Kim Jong Uno paramą, ji galėtų pasiūlyti tai, ką Peteris Robertsas, Ekseterio universiteto Gynybos ir saugumo centro mokslo darbuotojas, apibūdino kaip „karinės informacijos lobyną“. P. Robertsas kalbėjo kaip ekspertas Jungtinės Karalystės parlamente vasario 10 d. vykusiame posėdyje dėl povandeninės karinės veiklos.

Šiaurės Korėjos vaidmuo rusijos kare su Ukraina tapo gyvybiškai svarbus kremlui. Pietų Korėjos žvalgybos duomenimis, Šiaurės Korėja, kovodama rusijos pusėje, neteko 6 000 karių. Ji taip pat tiekia milijonus artilerijos sviedinių, balistines raketas ir įvairių tipų transporto priemones bei įrangą.

„Anksčiau, siekiant, kad Šiaurės Korėjos kariai ar ginklai atsidurtų Ukrainoje ir kovotų už [Putiną] <...>, mainais buvo teikiamos balistinių raketų technologijos ir susijusios žinios. Na, tai jau padaryta – šis etapas, rodosi, baigtas, – britų parlamentarams sakė P. Robertsas. – Dabar atsiranda požymių, kad Šiaurės Korėjai ir Iranui gali būti perduodamos su povandeniniais

laivais susijusios žinios mainais už svarbius pajėgumus, nesvarbu, ar tai būtų masinė dronų gamyba, ar inžinierių siuntimas į fronto liniją Ukrainoje.“

2025 m. gruodžio 25 d. Šiaurės Korėjos valstybinė žiniasklaida transliavo vaizdus, kuriuose Kim Jong Unas apžiūrinėjo „8 700 tonų branduolinį strateginį raketinį povandeninį laivą“ Sinpo laivų statykloje – tai kol kas išsamiausias žvilgsnis į programą, kuriai Kim Jong Unas teikia prioritetą bent jau nuo 2021 metų.

Seule dirbantys analitikai pažymėjo, kad visiškai surinktas išorinis korpusas rodo, jog reaktoriaus montavimas greičiausiai baigtas, o vienas buvęs Pietų Korėjos povandeninio laivo kariškis apskaičiavo, kad laivas galėtų būti paruoštas jūriniams bandymams per keletą mėnesių.

„Jie neabejotinai siekia šio tikslo jau kurį laiką“, – sakė Johnas Fordas,

Kalifornijoje įsikūrusio Jameso Martino studijų centro mokslo darbuotojas, komentuodamas Šiaurės Korėjos siekį papildyti savo branduolinį atgrasymo pajėgumą povandeniniais laivais. Interviu „Defense News“ jis sakė, kad režimas kuria tai, ką jis vadina „jank triada“ – toli gražu ne pažangią, bet pakankamą sistemą tam, kad bet kuris

priešas du kartus pagalvotų, ar verta pulti šalį, turinčią branduolinio atsako pajėgumus, kurie gali suveikti „pakankamai gerai“.

Branduolinio atgrasymo terminologijoje triada reiškia, jog šalis gali paleisti branduolinius ginklus iš sausumos, oro ir jūros. Šiaurės Korėja ne kartą nustebino specialistus,

kai savarankiškai pasiekė sudėtingus technologinius tikslus, kuriuos, analitikų nuomone, būtų buvę galima pasiekti tik po daugelio metų, pavyzdžiui, pagaminti branduolinę bombą, sumažinti ją, įdėti į raketą ir priartėti prie veikiančio raketos sugrąžinimo į Žemės atmosferą mechanizmo sukūrimo. „Su povandeniniais laivais gali kilti daug problemų, – sakė J. Fordas. – Iš esmės susiduriama su visomis ankstesnėmis užduotimis, tik dabar jos dar sudėtingesnės, kadangi viskas turi būti atliekama po vandeniu.“

„Jie tiesiog neturi reikiamų gebėjimų veikti po vandeniu. Nebent rusijos karinio jūrų laivyno povandeninių laivų įgulos jiems padėtų ir apmokytų juos – o aš nemanau, kad taip bus, – net ir tada tai užtruktų labai ilgai“, – sakė J. Fordas.

Yra požymių, kad Šiaurės Korėjos vadovybė gauna pakankamai naudos iš paramos Putino kariniams veiksams. Pirma, rusų ekspertai nuolat vyksta į Šiaurės Korėją, tačiau dėl abiejų šalių uždarumo mažai žinoma apie tai, ką jie ten veikia.

2025 m. rugsėjį Pietų Korėjos kariuomenė pareiškė, kad gavo žvalgybos informaciją, teigiančią, jog rusija Šiaurės Korėjai tiekė du ar tris branduolinių povandeninių laivų variklių modulius, įskaitant reaktorių, turbiną ir aušinimo sistemą, kurie, kaip pranešama, buvo gauti iš pasenusių rusijos povandeninių laivų.

Seulas tuo metu pareiškė, kad stengiasi patikrinti šią informaciją. Tačiau J. Fordas sakė, kad jis išlieka „labai skeptiškas“ dėl to, ar rusija perdavė jautriausius savo povandeninių laivų ekspertizės elementus. „Branduolinio ginklo projektai? Neįmanoma, – sakė J. Fordas. – Varikliai? Galbūt įmanoma, bet vis tiek labai mažai tikėtina.“

J. Fordas pažymėjo, kad šalys paprastai nesidalija savo slapčiausiomis karinėmis žiniomis. Rusija turi konkrečių priešasčių elgtis atsargiai: į Šiaurės Korėją perduota žvalgybinė informacija galėtų nutekėti į Seulą per agentūrinius tinklus, o tai reikštų, kad maskva iš esmės suteiktų Pietų Korėjai galimybę susipažinti su savo reaktorių konstrukcijomis.

Ir net jei rusija pasidalintų tam tikra informacija apie branduolinio povandeninio

Kim Jong Un
5' 7" (1.71m)

State Media
for analysis

deninio laivo variklio veikimą, Šiaurės Korėja vis tiek turėtų užpildyti spraga tarp teorinių žinių ir praktinio įgyvendinimo, o tai, kaip pažymi J. Fordas, Šaltojo karo metu Sovietų Sąjungai ir Jungtinėms Amerikos Valstijoms (JAV) užtruko dešimtmečius.

Taip pat yra institucinių kliūčių. „Rusijoje už šios informacijos saugojimą ir tvarkymą atsakingi asmenys prieštarauja jos perdavimui“, – sakė J. Fordas, tačiau Putinas visgi turi galimybę jų nuomonės nepaisyti.

Yra skirtumas tarp brėžinių perdavimo ir pakartotinės techninės pagalbos teikimo, pavyzdžiui, atsakymų į klausimus ar komponentų teisingo išdėstymo patvirtinimo, kaip kad, teigia J. Fordas, įvyko kitais platinimo atvejais, pavyzdžiui, JAV tyliai remiant Prancūziją, kai ši kūrė savo branduolinius ginklus. Be to, rusija greičiausiai turi daugiau įtakos šiuose santykiuose, nei galima spręsti iš žiniasklaidos pranešimų. J. Fordas teigia, kad pagrindinė kompensacija, kurią Šiaurės Korėja gauna iš rusijos, tebėra pinigai, jų Pchenjanas, izoliuotas dėl vieno iš griežčiausių kada nors taikytų Jungtinių Tautų sankcijų,

nuolat stokoja. Vyriausybė juos skiria vidaus plėtrai – nuo gamybos pajėgumų iki infrastruktūros. Pasak J. Fordo, techninė pagalba iš rusijos, jei ir gaunama, yra antraeilė ir tikriausiai labiau ribota, nei teigia labiausiai pesimistiški vertinimai.

Dėl režimo ambicijų ginčų nėra. Kim Jong Unas paskelbė branduolinį povandeninį laivą politiniu prioritetu, keletą kartų lankėsi Sinpo laivų statykloje ir vartojo terminą „branduolinis skydas“. Šalies Yongbyon branduolinių tyrimų centre Jameso Martino studijų centro analitikai pastebėjo naujas statybas, kurios galėtų būti povandeninio laivo reaktoriaus bandymų vieta.

www.defensenews.com inf.
www.flickr.com, www.defensenews.com
nuotr. ir iliustr.

PER ŽINGSN KATASTROFO

HO
MŪŠIO
METŲ

NUO OS

DARIUS SUTKUS

OSTOMELIO D KETVERIŲ SUKAKČIAI ATMINTI

Hostomelis – nedidelis miestelis, jame gyvena kiek daugiau nei 18 000 žmonių. Palyginti su daugiamilijoniniu Kyjivu, kurio priemiesčiai prasideda vos už dešimties kilometrų, Hostomelis atrodo tik nežymus taškas žemėlapyje. Bet ši vieta nepaprasta. Lygiai prieš ketverius metus čia rutuliojosi įvykiai, kurių baigtis didžia dalimi lėmė tiek sostinės, tiek ir visos šalies likimą.

Vartai į Kyjivą

Strategiškai svarbiu punktu Hostomelį daro šalia jo esantis tarptautinis Antonovo oro uostas. Milžiniška 173 hektarų ploto teritorija su išplėta infrastruktūra: administraciniais pastatais, angarais, sandėliais, garažais, kariniu miesteliu ir kelių dešimčių 1–6 aukštų gyvenamųjų pastatų kompleksu. Pakilimo ir nusileidimo takas (jo ilgis siekia pusketvirto kilometro) leidžia priimti bet kokio dydžio lėktuvus be svorio apribojimų. Oro uostas buvo naudojamas daugiausia kaip logistikos ir tranzito centras, taip pat kaip bazė aviaciniams bandymams.

Būta planų Antonovo oro uostą pritaikyti ir civilinėms reikmėms, paverčiant jį šiuolaikiška oro transporto stotimi, galinčia priimti keleivinius komercinių aviakompanijų lainerius. Projektai buvo, reikėjo tik investicijų.

Bet šis objektas patraukė kitokius „investuotojus“.

Atkovotame oro uoste tarp kitų šiukšlių besimėtanti rusų „elitinio oro desanto“ beretė.

Idealus placdarmas

Kariniu strateginiu požiūriu šis oro uostas – tiesiog lobis. Transportiniai lėktuvai gabena ne tik krovinius konteinerius. Jie gali operatyviai pernesti ir karines pajėgas. Be logistikos, prisideda ir geografinė padėtis. Hostomelis – tai tiesioginiai vartai į sostinę. Nuo jo iki Kyjivo centro – apie 25 kilometrai.

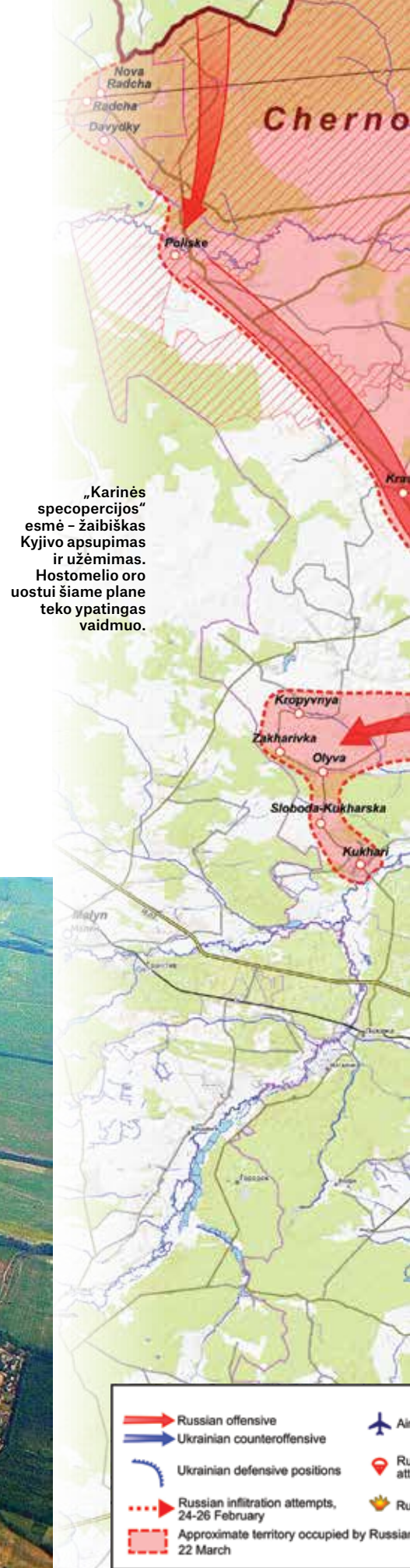
Antonovo oro uostas tiesiog privalėjo tapti okupantų puolimo plano dalimi, kertiniu akmeniu bendroje jų „karinės specoperacijos“ mozaikoje. Tereikia išlaipinti desantą, kuris užims oro uostą ir užtikrins jo kontrolę iki tol, kol nusileidimo taku vienas po kito pradės riedėti sunkiasvariai kariniai Il-76. Taip sulig šia antrąja desanto banga čia pat Kyjivo pašonėje tiesiog „iš oro“ (tiek tiesiogine, tiek perkeltine prasme) materializuotųsi ne mažiau kaip brigados dydžio kovinis vienetas – 4–5 tūkstančiai „žaliųjų žmogelių“ su visa ginkluote ir technika. Iš čia link sostinės galima judėti dviem

pagrindinėmis kryptimis – šiaurine link Obolonės ir vakarine link Sviatošino. Tiesa, kelią užpuolikams pastotų vandens kliūtis: Irpinės upė ir vandens kanalai. Tačiau čia turėtų suveikti netikėtumo faktorius – tilto niekas nespės susprogdinti. O jei ir susprogdins, įveikti vandens kliūtį pagelbės inžinieriai pontonininkai.

Paskui – tik nenumaldomas karinės technikos artėjimas ir išsiskleidimas. Papildomos pajėgos nenutrūkstamai judės keliais iš Baltarusijos teritorijos: dalis – per Černobylį, dalis – keliu, vedančiu per Žytomyro ir Kyjivo rajonų sankirtą. Kitos pajėgos atliktų apėjimimą iš rytinės pusės ir svarbiausias Ukrainos miestas jau būtų apsupties replėse. Be to, beveik visa jo teritorija patektų į rusijos artilerijos apšaudymo zoną. Jau vien masinių sugriovimų grėsmė gali palaužti valią pasipriešinti.

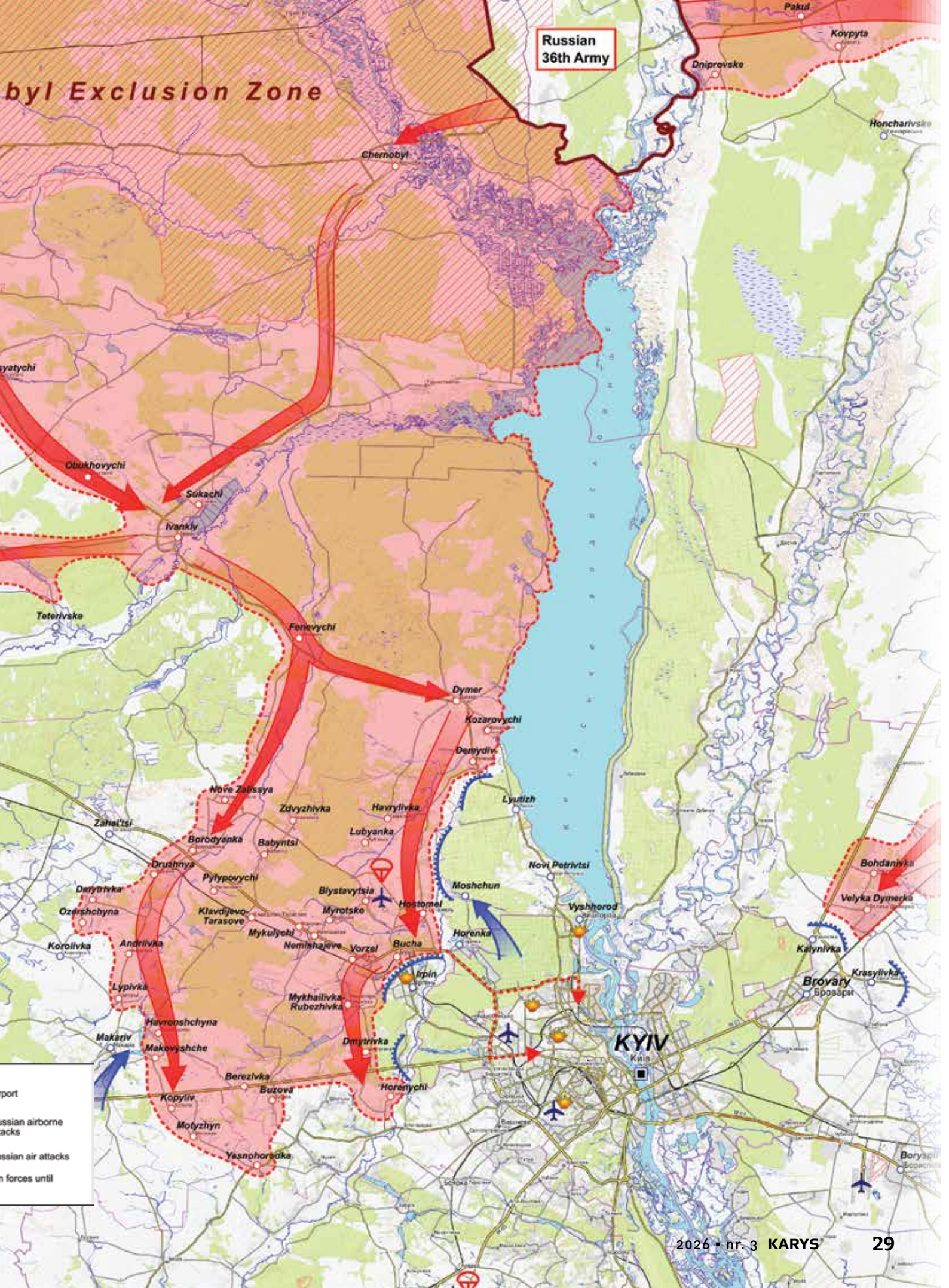
Tuomet agresoriui tektų tik užimti vyriausybinių rajoną. Arba jam reikėtų tiesiog tikėtis, kad Ukrainos prezidentas ir ministrai, ištikti šoko, pasitrauks

Hostomelio tarptautinis oro uostas. Jo užėmimo operacija turėjo tapti planuoto žaibo karo uvertiūra.

„Karinės specoperacijos“ esmė – žaibiškas Kyjivo apsupimas ir užėmimas. Hostomelio oro uostui šiame plane teko ypatingas vaidmuo.

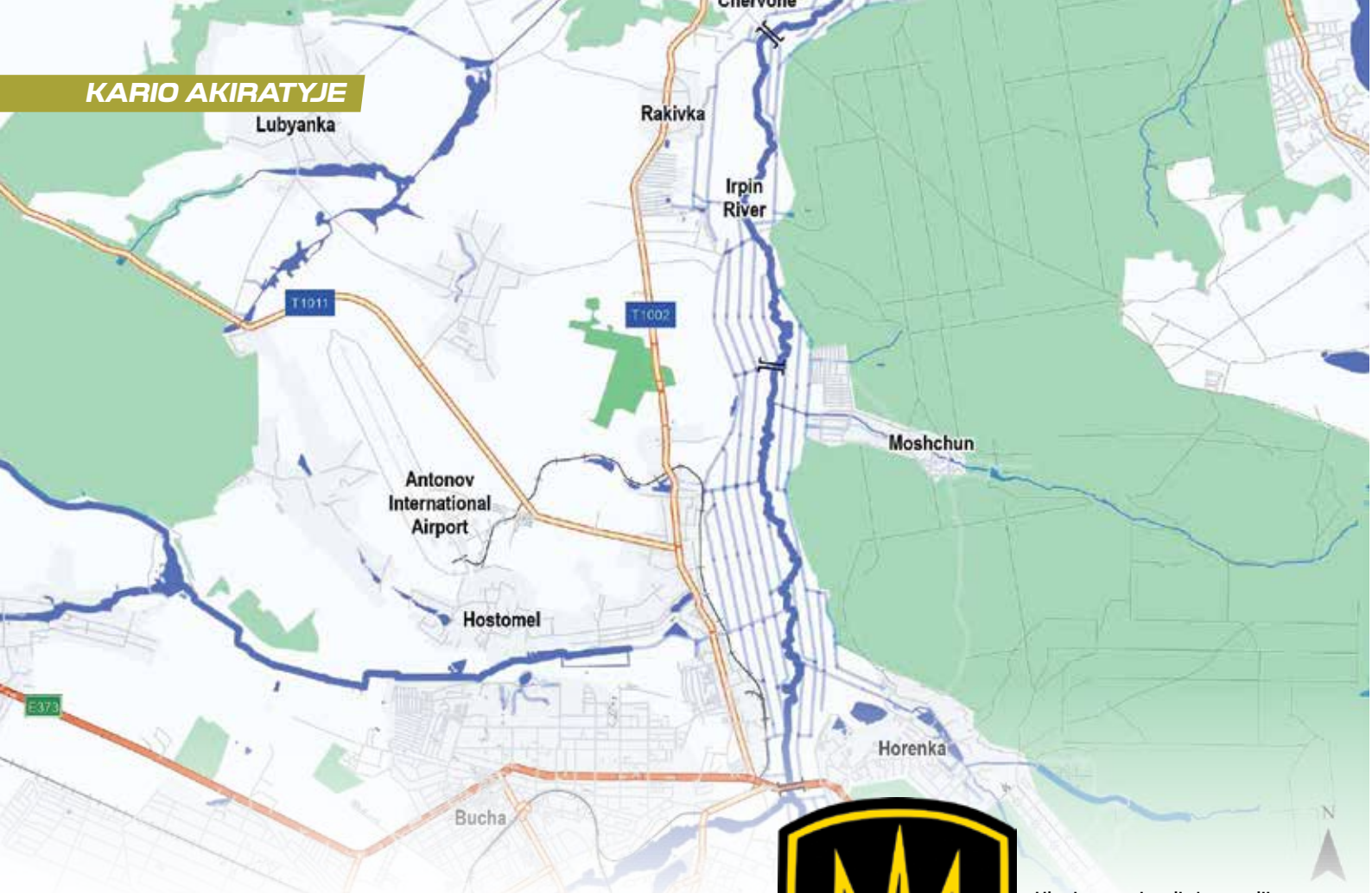
	Russian offensive		Ukrainian counteroffensive
	Ukrainian defensive positions		Russian infiltration attempts, 24-26 February
	Approximate territory occupied by Russian forces 22 March		Air transport
			Russian attack points
			Russian military bases

Russian 36th Army

Exclusion Zone

port
 Russian airborne
 attacks
 Russian air attacks
 forces until

Pervertintos galimybės? Net išsilaipinusiai oro uoste „antrajai pasaulio armijai“ vėliau būtų tekę įveikti vandens kliūtis ir žygio kolonomis brautis link Kyjivo. Vietovė – visiškai neparanki išsiskleidimui ir puolamiesiems veiksmams. Tačiau stabdymui ir gynybai čia yra visos sąlygos.

Ukrainos nacionalinės gvardijos 4-osios greitojo reagavimo brigados ženklas. Oro uoste, kur buvo dislokuotas šis padalinys, puolimo išvakarėse buvo likę tik brigados šauktiniai ir užnugario darbuotojai.

iš sostinės. Taip būtų galima išvengti kruvinių gatvių kautynių ir su žeme sulygintų gyvenamųjų rajonų. O jau tuomet tereikia atgabenti savo statytinius ir jų vardu paskelbti: „Išlaisvintos Ukrainos piliečiai! Nacistinė chunta žlugo, politinė krizė baigėsi – visi grįžkite prie taikaus darbo!“

Toks, ko gero, apskritai buvo pirminis „specoperacijos“ scenarijus ir jame Hostomeliui numatytas ypatingas vaidmuo.

Diena prieš auštant

2023 m. vasario 23-ioji. Antono vo oro uoste – įprasta darbo diena. Dispečeriai priima lėktuvus, pasienio ir muitinės tarnyba formina dokumentus. Neseniai sustiprintas saugumo lygis, tad aerodromo lauke poroje saugos postų budi nacionalinės gvardijos šauktiniai. Jokių rimtesnių priedangų – oro uosto direktorius uždraudė teritorijoje vykdyti fortifikacinius darbus. Negalima netgi kasti

apkasų. Priežastis formali: „kad nebūtų pažeistos požeminės komunikacijos“.

Kariškių oro uoste nedaug – apie 200. Čia esančiame kariniame dalinyje Nr. 3018 buvo dislokuota Nacionalinės gvardijos 4-oji greitojo reagavimo brigada. Pliusas – tai naujoviško tipo dalinys. Brigada sukurta nuo nulio pagal NATO standartus. Minusas? Visas kovinis branduolys dar gruodį buvo išsiųstas į Javorivo poligoną, o iš jo – tiesiog į Luhansko frontą. Liko tik šauktiniai ir užnugario darbuotojai. Dauguma šauktinių tarnauja tik nuo 2021 m. rudens. Jie turi bendrą supratimą apie šaudybą ir taktiką, bet neturi realios kovinės patirties.

Vieno brigados profesionaliosios tarnybos kario nuomone, „pašaudyti juos [šauktinius] išveždavo, bet kad skirtų pakankamai dėmesio – ne. Jie daugiausia arba ką nors krauna arba ką nors valo, arba serga, arba stovi praleidžiamajame poste“. Jis neabejoja, kad rusų žvalgyba irgi tai žinojo, todėl,

pasak jo, rusai buvo įsitikinę, kad jiems viskas lengvai pavyks.

Apskritai, nuotaika šiek tiek nerami, bet rutina atbukina. Galiausiai, jei rusai kada ir įsiverš, tai veikiausiai jų puolimas bus toli Rytuose, iš okupuoto Donbaso... Šiandien „liaudies respublikų vyriausybės“ kaip tik nusiuntė į kremlių prašymą „suteikti pagalbą atremiant Ukrainos režimo agresiją“...

23 val. išleistas paskutinis lėktuvas – reisas į Malaiziją. Rytoj irgi nieko ypatingo: numatomi keli transportiniai reisai, keletas lėktuvų atvyks planiniam remontui. Pamaina skirstosi. Šauktiniai viename poste susikuria nediduką laužą ir čirškina dešreles. Pramonga – laikas bėga sparčiau ir ne taip žvarbu. Niekas iš jų nenučiuokia, kad oro uostas įdėmiai žvalgomas jau kelios dienos, o autonominės stebėjimo kameros, kurias visoje jo teritorijoje neseniai išdėstė Ukrainos specialiųjų tarnybų darbuotojai, po kelių valandų nustos transliuoti vaizdą...

Pasirengimas skrydžiui. Gerai matoma desantininkų ekipuotė ir ginkluotė.

Čia pat, už sienos

O tuo pat metu Baltarusijos teritorijoje, apie 40 km nuo sienos su Ukraina, vyksta visiškai nerutininiai darbai. Prieš tris dienas Baltarusijoje baigėsi bendros karinės pratybos „Sojuznaja rešimost-2022“. Oficialios pratybų legendos ir dalyvių skaičiaus niekas nepaviešino. Pasitenkinta aptakia formuluote: „Neplaninis pajėgų patikrinimas ir įvairių bendrų veiksmų variantų išstobulinimas neutralizuojant grėsmes ir stabilizuojant padėtį sąjunginės valstybės pasienyje.“ Mokymai baigėsi, dalyviai liko.

Vasario 22 d. Ukrainos gynybos ministras Oleksijus Reznikovas dėl visa ko paskambino į Minską pakalbėti su kolega gen. mjr. Viktoru Chreninu. Baltarusijos gynybos ministras prisiekė karininko garbės žodžiu: rusijos pajėgos iš Baltarusijos teritorijos nepuls.

Vasario 24-osios rytas. Mozyriaus sritis Baltarusijoje. Velikij Bokovo (balt. Вялікі Бокаў) aerodromas, palyginti su Hostomelio oro uostu, visiškai miniatiūrinis. Oficialiai jis pritaikytas miškų ūkio orlaivių skrydžiams. Bet dabar jo teritorijoje pilna transportinių ir smogiamųjų sraigtasparnių, šalimais išsirikiavę kariniai sunkvežimiai, BTR, šarvuotieji visureigiai Tigr. Visų borto numeriai rusiški. Šalia jų būriuojasi rusijos desantininkai. Tik karininkai ir kontraktininkai. Vienas jų įjungia

vaizdo kamerą – atminčiai.

Vaizdai. Palapinės vidus. Visi jau spėję prisisiūti Georgijaus juosteleis ant šalmų apdangalų. Kai kas – ir išil-

gai rankovių. Papildomas atpažinimo ženklas – blizgi lipni juosta. Atpažinimo ženklai aiškiai matomi iš toli net ir prietemoje.

Laukas. Ant technikos aiškiai matomi balti „V“ simboliai. Palapinių miestelyje sujudimas. Padaliniai skirstosi. Vieni su visa kovine ekipuote lipa į sraigtasparnius. Kuprinės lieka ant pečių – kabinoje per ankšta šį nešulį nusiimti ar vėl užsidėti, ypač jei prie jo šono dar pritvirtintas granatsvaidis. Šie kariai – pirmoji banga.

Kiti laipinami į sunkvežimius, išlydintieji atsiveikina, uždaro galinius bortus. Tai – pastiprinimas. Jie atvyks kovinės kolonos sudėtyje vėliau, per pirmosios puolėjų bangos išvalytą teritoriją.

Dabar mes žinome, kad Hostomelio užėmimo operaciją vykdė jungtinė atskirosios 45-osios specialiosios paskirties brigados ir 31-osios desantinės šturmo brigados grupė,

„Miškų ūkio“ aerodromas Baltarusijoje, Mozyriaus rajone, šalia Velikij Bokovo gyvenvietės. Iš palydovo puikiai matosi jame išrikiuoti kariniai sraigtasparniai.

Vasario 24-osios rytas. Pakeliui į Hostomelį.

vadovaujama plk. Pankovo, prieš tai spėjusio pakariauti abiejuose karuose, vykdytuose prieš Čečėnijos Respubliką lčkeriją.

Sraigtasparniai kyla. Autokolona taip pat ruošiasi. Iki atvykimo taško – pora šimtų kilometrų. Tačiau neužbėkime įvykiams už akių.

Nelabas rytas

Pasakoja Volodymyras Smusis, tuo metu ėjęs Antonovo oro uosto Skrydžių valdymo centro viršininko pareigas: „Penktą ryto paskambino „Ukraerocentr“ Borispolyje budėtojas. Pasakė, kad buvo smogta Borispoliui ir kad toks pat smūgis gali būti suduotas Hostomeliui. Jis rekomendavo palikti dispečerių bokštėlį.“

TV eteryje jau buvo nuskambėjęs Putino kreipimasis, kuriame jis tvirtina esą NATO grasina Rusijai, Ukrainą valdo neonacistinis režimas ir todėl jis skelbiąs „specialiąją karinę operaciją“. Tuojuo po 28 min. trukusios transliacijos, apie 5 val. Kyjivo laiku, prasidėjo masinis Ukrainos teritorijos bombardavimas ir raketų antskrydžiai.

Kelios minutės po penktos valandos kovinės parengties signalą gavo Nacionalinės gvardijos įgulos Hostome-

lyje karininkas Vitalijus Rudenko. „Oro uosto apsaugai aš suformavau kuopos dydžio taktinę grupę. Mes pradėjome ginkluotis, ekipuotis ir ruošti išvykimui į objektą. Kai jau buvome pasirengę ir išrikiavę koloną, tiesiog į karinio miestelio teritoriją buvo suduotas raketinis smūgis.“

Iš tikrųjų apie 6 val. ryto į Antonovo oro uosto kompleksą atskrido dvi sparnuotosios raketos *Kalibr*. Matyt, viena buvo nukreipta į kareivines, tačiau ji pataikė į laukymę tarp bendrabučio pastato ir tankistų kareivinių. Nežinia, kokį objektą turėjo sunaikinti kita raketa, tačiau jos taikiniu tapo gyvenamasis namas.

Visu perimetru apsaugoti milžiniško oro uosto neįmanoma. Gvardiečiai pasiskirsto nedidelėmis grupėmis po svarbesnius taškus. Jų turima ginkluotė kukli: individualūs šaulio ginklai, keli PZRK *Igla*, pora zenitinių patrankėlių ZU-23-2. Iš rimtesnės kovinės technikos – tik kelios šarvuotosios mašinos ir transporteriai. Keli nevažiuojantys tankai palikti remontui. Visa kita iškeliavę į Luhansko sritį.

Tuo tarpu darbuojasi ir kitas Antonovo oro uosto personalas – bando išskirstyti ant žemės esančius orlaivius, nusileidimo takus užtveria

sunkiasvore technika. Atvyksta apie dvylika pasienio tarnybos pareigūnų. Jie neginkluoti, tad tiesiog seka naujienas ir laukia nurodymų.

Apie 8 val. pasirodo keli džipai, pikapai ir civiliai automobiliai. Savi. Tai netikėtas pastiprinimas. Ne bet koks – apie trys dešimtys vyriokų, vadovaujama Ukrainos karinės žvalgybos (*GUR*) karininko šaukiniu „Šamanas“.

„Mums pranešė, kad laukiama puolimo. Reikia padaryti taip, kad aerodromo nepajėgtų užimti iškart, duodant laiko 72-ajai mechanizuotajai brigadai pritraukti savo artileriją, – prisimena vienas šios grupės narys. – Ką daryti? Ten išsiaiškinsite. Tai strateginis objektas.“

GUR vadovas Kyrylo Budanovas buvo bene vienintelis, kuris vyriausybinuose posėdžiuose aiškiai

išreikšdavo prielaidą, kad įsiveržimas bus. Ir kad Kyjivo kryptis šiame plane pagrindinė. Prielaida pasitvirtino.

Atskrenda!

Ryto orą dreбина garsas, kurį sunku su kuo nors supainioti. Kalendami sraigtais vienas po kito lekia transportiniai *Mi-8*, lydimi smogiamųjų *Ka-52* ir *Mi-24*. Skrenda dvi kovinės grupės. Vėliau liudininkai suskaičiuos – operacijoje dalyvavo ne mažiau kaip 34 rusų sraigtasparniai. Skrydžio maršrutas suplanuotas taip, kad kuo ilgiau likti nepastebėtiems radarų. Todėl sraigtasparnių kavalkada iš pradžių laikosi Baltarusijos oro erdvės, judėdami iškyšuliu, giliai įsiterpusiu į Ukrainos teritoriją. Paskui suka į pietus tiesiai virš Kyjivo marių, skrisdami ne aukščiau

kaip kelių dešimčių metrų aukštyje.

Prie Kyjivo hidroelektrinės juos pastebi vykdančius posūkį Vakarų kryptimi link Hostomelio. Sraigtasparniai paleidžia klaidinančių taikinių fejerverkus, kad išvengtų savaime nusitaikančių raketų. Bet Ukrainos zenitininkų šūviai kliudo *Ka-52* ir šis, spėjęs pasiekti Dniepro krantą, nusileidžia avariniu būdu. *Mi-24* baigiasi liūdniau – jis krenta į vandenį. Vėliau jo liekanos bus ištrauktos – spidometro rodyklė tebebus sustingusi ties 201 km/h žyma.

Jau visai nebetoli iki Hostomelio oro uosto. Tuo metu jis vėl patiria smūgį iš oro – tik šį kartą atskrieja nebe raketos, o pora rusų šturmo lėktuvų *Su-25*. Paskui užskrenda *Su-24* grandis. Iššaudę visą kovinį komplektą į administracinį korpusą, jie nuskrenda,

Išsilaipinimui buvo numatyta 15 sekundžių. Transportiniai *Mi-8* skubiai palieka aerodromo teritoriją. Tolumoje rūksta numušti sraigtasparniai.

užleisdami erdvę sraigtasparniams.

Apie 11 val. sraigtasparnių grupė pradeda manevrą: atakos grandis pasuka šiauriau, rengdamiesi paramai ugnimi, o desantiniai *Mi-8* – piečiau, arčiau oro uosto pastatų.

Adatomis prieš Aligatorius

Leitenantas Andrijus Kulišas, tuo metu buvęs aerodrome su gvardiečių grupe, prisiminė – iš anksto niekas nežinojo, ko laukti. Apie artėjantį aeromobilų desantą jiems nebuvo pranešta.

Ruslanas, šauktnis nacgvardietis, pasakojo apie pirmas akistatos su priešu minutes: „Mūsų vadas jau buvo pozicijoje ir perdavė vadovybei, kad girdimas sraigtasparnių ūžesys. Mūsų klausia – kieno? Na, mes nežinom. Ir tą pačią akimirką iš už horizonto vienas po kito pradeda skristi rusiški *Ka-52* ir *Mi-8*. Iškart supratom, kad jų labai daug – kelios dešimtys. Vaikiniai staigiai perdavė informaciją. Na, ir prasidėjo judesys.“

Labai greitai orą kapojančių menčių

ūžimą nustelbė atakos sraigtasparnių leidžiamų raketų garsas, automatinių patrankėlių paplūpos ir sproginiai. Atakos sraigtasparniai, atlikę virąžą nuo šiaurinės pakilimo tako pusės, pradėjo metodiškai šaudyti į viską, kas kėlė įtarimą.

Šiaurinėje pusėje šalia radaro buvusi *ZU-23-2* komanda pradėjo šaudyti į sraigtasparnius ir sulaukė atsakomosios ugnies. Kita zenitinė pozicija, buvusi labiau į vakarus, liko nepastebėta. Paskui sraigtasparnių grandis ėmė sukiotis prie administracinio komplekso. Sukdami ratus, jie bandė apšaudyti oro uosto gynėjus, šie nesunkiai rado priedangas tarp pastatų. Kol sraigtasparniai atlikinėjo kažin kelintą apsisukimo manevrą, Nacionalinės gvardijos kariai bandė juos pamušti, naudodami *PZRK Igl*.

„Vadas paėmė *PZRK*, iššovė. Bet kažkas atsitiko su raketa – ji nulėkė kažkur ne ten. Aš šiaip zenitininkas, ne *PZRK* operatorius. Prieš tai mes buvome nuvažiavę savaitei pasitreniruoti su simulatoriais – užsidėję virtualios realybės akinius. O realiai iššauti pasirodė daug paprasčiau, – papasakojo Ruslanas, tą dieną pirmąkart išbandęs

šį ginklą. – Nusitarkiau, iššoviau – ir išėjo, kad pamušiau sraigtasparnį. Iššovęs iškart pradėjau bėgti už pastato kampo, nes orlaivis pradėjo daryti posūkį. Galvojau, kad pradės šaudyti tiesiai į mus. O jis nukrito kažkur prie Blitavicos.“

Yra vaizdo įrašas, darytas pačioje *Ka-52* kabinoje – pilotas praneša radijo ryšiu, kad yra pamuštas ir privertinai leidžiasi. Kaip paaiškės vėliau, jis su savo porininku paliko kabiną ir slapstėsi, kol pamatė atvykstant rusų pastiprinimą. Įsitikinęs, kad tai savi, prie jų prisijungė. Sraigtasparnis taip ir liko viduryje lauko.

Dar vieną *Aligatorių* padarė nenkenksmingą j. ltn. Serhijus Falatiukas. Pamatęs *Ka-52*, jis paėmė *PZRK*, tačiau kol atliko visas būtinas manevruojimas, sraigtasparnis praskrido viršum jo. Serhijus, išbėgęs į atvirą vietą, paleido raketą jam pavymui. Šūvis buvo sėkmingas.

Trečią sraigtasparnį pašovė kažkuris iš nacgvardiečiams talkinusių kovotojų. Matyt, kad buvo sunaikinti ar išvesti iš rikiuotės šeši okupantų sraigtasparniai.

Nors gynėjai turėjo ribotą kiekį oro

Vaizdas iš *Ka-52* kabinos: apšaudoma šiaurinė aerodromo dalis, kur buvo viena iš kelių ukrainiečių gynybos pozicijų.

Pamuštas atakos sraigtasparnis, avariniu būdu nusileidęs į vakarus nuo oro uosto. Keliems kitiems pavyko mažiau – jie virto liepsnojančiu metalo laužu.

gynybos priemonių ir nedaug patirties, jie suprato, kad išreklamuotieji *Aligatoriai*, dar vadinami skraidančiais tankais – ne tokie jau ir visagaliai. Tai labai pakėlė ukrainiečių moralinį nusiteikimą.

Dvi ilgos valandos

Tuo pat metu, kai atakos sraigtasparniai vykdė paramą ugnimi iš oro, transportiniai sraigtasparniai tūpė aerodromo teritorijoje. Viename iš pačių okupantų darytų mėgėjiškų vaizdo įrašų matyti šios akimirkos: *Mi-8* viduje groja muzika, vos tik orlaivio važiuoklė paliečia žemę, desantininkai stojasi ir, aidint šūksniams „Einam!“, vienas po kito skubiai palieka kabiną. Išsilaipinimui numatyta 15 sekundžių. Laukan išbėgę desantininkai užima žiedinės gynybos poziciją, tuščias *Mi-8* kyla. Kiek toliau jau rūksta juodų dūmų stulpas – tai dega numuštas *Ka-52*.

Desanto šturmo grupės, iš viso apie 200–300 žmonių, išsilaipina trijose vietose: du padaliniai – žaliwoje zonoje į pietvakarius nuo pakilimo ir nusileidimo tako, dar vienas – šiauriau, ir kitas – ryčiau, netoli administracinio korpuso. Galima numanyti, kad pora

pirmųjų padalinių turėjo užtikrinti užnugario apsaugą ir tarnauti kaip rezervas, šiaurėje išsilaipinusi grupė – užimti radarus bei ten esančius saugos postą ir zenitinę poziciją. Trečiajai grupei reikėjo išvalyti administracinę teritoriją ir užimti skrydžių valdymo bokštėlį. Būtent čia prasidėjo aktyviausi koviniai veiksmai.

Bet tai nebuvo „mėsmale“, greičiau paskiri susišaudymai. Abi pusės buvo ginkluotos lengvaisiais ginklais ir turėjo ribotą amunicijos kiekį. Jei tikėsime pačiais rusais, desantininkų ekipuotės atsargas sudarė sausas davinys parai, butelis vandens ir kovinis kompleksas – 600 šovinių ir granatos. Papildomai turėta granatsvaiddžių (vienkartinių ir *RPG*), vienas iš dalyvių užsiminė apie minas. Poros sekundžių filmuotame epizode matomas minosvaidis.

Panašiai buvo apsiginklavę ir gynėjai. Vienintelis jų pranašumas – turimos transporto priemonės, sąlygojusios didesnį mobilumą, ir geras vietovės pažinimas.

Prasidėjo ugnies kontaktai. Prieš desantininkus kovojo nacgvardiečiai ir žvalgai. Keletu visureigių į pagalbą jiems atvyko Specialiųjų operacijų pajėgų (*SSO*) karių grupė. Prasidėjus

susišaudymui, civilis personalas ir pasienio tarnybos darbuotojai buvo evakuoti į slėptuvę po valgyklą.

Rusai skverbėsi tarp pastatų. Girdėti padalinio vado komanda „civilių nekludyti“. Bet jau pirmosiomis šturmo minutėmis raketa, paleista iš atakos sraigtasparnio, pataikė į ugniagesių automobilį, nukaudama priešgaisrinės komandos vyresnįjį Ruslaną Koševojų. Jo kūno rusai taip ir neleido paimti.

Paskui kažkuris iš desantininkų granatsvaiddžiu iššovė į automobilį, kuriuo į oro uostą važiuavo civilis darbuotojas Vasilijus Radčenko. Jo kūnas liko užsiliepsnojusiame kėbule.

Dar vienas granatsvaiddžio užtaisas pataikė į džipą, kuriuo važiuavo V. Smusis. Jis buvo gavęs rusų desantininkų karininko leidimą nuvažiuoti iki angaro ir pasiimti sužeistą kolegą. Šūvis kliudė durelių slenkstį, tačiau automobilis galėjo judėti toliau. V. Smusis nepasimetė – jis dingo iš šaulio akiračio, staigiai pasukęs už pastato kampo, apvažiuo aplink jį ir laimingai grįžo į savas pozicijas.

Po vidurdienio gynėjai susiduria su problema – prasideda šaudmenų badas. Apie tai pranešama vadovybei – reikia arba pastiprinimo, arba

Karštas CNN reportažas. Žurnalistų komanda prie praleidžiamojo posto netikėtai susidūrė su oro uostą siekiančiais užimti desantininkais.

amunicijos. Minima, kad K. Budanovas, gavęs tokį patį žvalgų grupės pranešimą, įpareigoja į Hostomelį papildomai pristatyti *Stingerių*, kurie tuo metu yra Bila Cerkvoje, 90 km piečiau. Tai nelengva užduotis – keliuose spūstys ir tampa aišku, kad operatyviai to padaryti nepavyks. Gaunamas atsakymas atsitraukti. Žvalgai ir SSO grupė dengia nacgvardiečių atsitraukimą. Paskui tą padaro ir patys. Nacgvardiečiai traukiasi link upės, Horenkos gyvenvietės link. Keli specialiųjų pajėgų kovotojai užima poziciją pietrytinėse oro uosto priegose, stebi situaciją ir perduoda duomenis vadovybei.

Nauji šeiminkai

Po poros valandų nuo kontakto pradžios rusai įsitvirtina oro uoste. Apie 13 val. jie prieina prie kontrolinio praleidžiamojo posto. Maždaug čia jie susitinka netikėtai atvykusią CNN filmavimo grupę, kurios reporteris Matthew Chance'as pamano, kad tai ukrainiečiai. „O kur rusai?“ – klausia jis. Ir išgirsta atsakymą: „Mes ir esame rusai.“

Skrydžių valdymo bokštelyje plevėsuoja rusijos vėliava, savai vadovybei siunčiamas pranešimas, kad užduotis

įvykdyta. Tačiau desantininkai lieka lyg ant labai plono ledo – juos rėmę sraigtasparniai, iššaudę visą kovinį kompleksą, nuskrenda atgal į Baltarusiją.

Apie 15 val. 30 min. Ukrainos prezidentas pranešė, jog desanto pajėgos Hostomelyje blokuotos, o kariuomenė gavo įsakymą jas naikinti. Bet Kyjivui iškilęs milžiniškas pavojus niekur nedingo. Maždaug tuo metu Pskove 18 karinių transportinių *Il* ekipažų ėmė ruoštis skrydžiui. Jų kroviny – mažiausiai 1 000 karių su sunkiąja technika.

Išgirdę, kad lauke keistai ramu, priedangas nutarė palikti oro uosto darbuotojai.

„Slėptuvė turėjo du išėjimus. Tik spėjome išeiti iš vieno jų – ir rusų kariškis su *koloradke* nukreipė į mus automato vamzdį, – sako V. Smusis. – Jie vis kartoję: „Jūs tik nesibaiminkite, mes atėjom jūsų išlaisvinti.“ Ši frazė buvo kartojama lyg mantra.“

Galiausiai desantininkai leido palikti oro uosto teritoriją civiliams darbuotojams ir porai moterų iš pasienio tarnybos. Visus statutinių tarnybų asmenis jie apieškojo, atėmė telefonus ir suvarė atgal į rūsį. Pora dešimčių Nacionalinės gvardijos karių ir dešimt

pasieniečių tapo belaisviais. Kartkartėmis kai kuriuos jų rusai išvesdavo į lauką dirbti – krauti daiktus arba nešioti lavonus.

Dar ne vakaras

Įsakymas atsitraukti iš oro uosto buvo duotas ne dėl desperacijos, o norint išvengti bereikalingų aukų. Ukrainos karinė vadovybė jau buvo suplanavusi pritraukti prie užimto objekto pajėgas, kurios būtų pajėgios įvykdyti kontrataką. Iš Žytomyro sraigtasparniais skubiai išvyko 80-osios ir 95-osios šturmo desanto brigadų kariai, iš Bila Cerkvos išvyko 72-oji mechanizuotoji brigada. Taip pat prisidėjo 3-iasis SSO pulkas.

72-osios brigados atsakomybės rajonas buvo numatytas visiškai kitur – Černihive. Karininkai net važiuavo į numatomų veiksmų vietas rekognoskuotei. Bet dabar viskas pasikeitė – vasario pradžioje brigados vadas Oleksandras Vdovičenko sulaukė vyriausiojo ginkluotųjų pajėgų vado Valerijaus Zalužno skambučio: „Tavo uždavinys – ginti Kyjivą.“

„Brigada buvo sukomplektuota tik 50–60 procentų, trūko žmonių, – prisimena brigados vadas. – Kai aš pa-

sakiau tai, vyriausiasis atsakė: „Saša, pajėgų daugiau nėra.“ Guodė tai, kad brigadoje tarnavo patyrę profesionalai.“

Kelios dienos prieš įsiveržimą brigada tyliai persidislokavo kuo arčiau Kyjivo į Bila Cerkvą. Iki agresijos pradžios ji neafišavo savo buvimo prie sostinės. Dabar, kai užduotis buvo nurodyta, karinei kolonai su sunkiąja technika teko brautis Kyjivo link per kelius užtvindžiusių pabėgėlių spūstį. Oleksandras Syrskis, tuo metu vadovavęs sostinės gynybai, pranešė brigados vadui, kad Rusijos Il-76 jau pakilę į orą ir gabena pagrindines okupacines pajėgas.

Apie 17 val. oro uosto perimetrą iš šiaurinės ir vakarinės pusių jau buvo blokavęs Ukrainos šturmo desantas. 72-osios brigada išsidėstė rytinėje pusėje ir jos artilerijos divizionas bei Ukrainos karinių oro pajėgų Su-24 pradėjo bombarduoti aerodromą

72-oji mechanizuotoji brigada sudavė pagrindinį smūgį, dėl kurio pagrindinių rusų pajėgų permetimas buvo nutrauktas.

teritoriją, stengdamiesi paversti ją netinkama nusileidimo vieta. Rusų vadovybė suprato – nusileisti veikiausiai nepavyks, o jei lėktuvai koku nors stebuklingu būdu ir nutūptų, iškart

būtų sumaitoti artilerijos ugnimi.

Sumanymas žaibiškai per mesti pajėgas prie pat Ukrainos sostinės žlugo. Transportiniai lėktuvai, gabenę pagrindines pajėgas, buvo priversti nutraukti skrydį. Jie nusileido Baltarusijos teritorijoje.

Iš rankų į rankas

Po apšaudymo pradeda kontrataka. Ant žemės esančias ukrainiečių pajėgas ugnimi iš oro paremia sraigtasparniai Mi-24. Rusų pajėgos išsisklaido, desantininkai išsislapsto milžiniško aerodromo lauke išsimėčiusiuose krūmynuose.

21 val. socialiniuose tinkluose pasirodė 4-osios nacionalinės brigados karių nuotrauka. Trys šauktiniai laiko Ukrainos vėliavą. Priešas skelbia, kad oro uostas apgintas. Tačiau gaunama neraminanti informacija: nuo Černobylio pusės Hostomelio

Po pietų skrydžių valdymo bokštelyje buvo iškelta rusijos vėliava. Tačiau desantininkų padėtis išliko labai abejotina.

Išlikusius desantininkus deblokavo sausuma atvykusios pajėgos. Rusai kurį laiką bandė vykdyti prasiveržimą anapus Iripinės, tačiau nesugebėjo išvystyti iniciatyvos.

link prasibrovė didelės rusų pajėgos. Įvertinus, kad pakilimo takai apgadinti, o žūtbuti kovoti dėl oro uosto neverta, ukrainiečių kariai atsitraukia į jo prieigas.

Mechanizuotoms rusų kolonom, kirtusioms Baltarusijos ir Ukrainos sieną, reikėjo įveikti apie 130 kilometrų. Pagal planą ryte, 4–5 val., kirtus sieną, vakarinius Kyjivo priemiesčius ši armada turėjo pasiekti antrojoje dienos pusėje, dar nesutemus. Iš tikrųjų, radioaktyviojoje atskirties zonoje okupantai nesutiko didesnio pasipriešinimo, tačiau už jos prasidėjo

grūstys, lydimos ukrainiečių pasalų. Be to, Ukrainos kariai susprogdino porą tiltų per Užo upę. Rusų desanto pastiprinimo grupė, išvykusi vasario 24-osios rytą, išvis vėlavo. Vieno joje buvusio desantininkų liudijimu, „<...> viskas pradėjo klostytis ne pagal planą. Kelias link aerodromo buvo vienas. Dviejų juostų. O ant jo susikaupė milžiniškas skaičius karinės technikos. Dėl pastovių Ukrainos kariuomenės apšaudymų ir transporto spūsčių iki saviškių mes nusigavome po kelių dienų.“

Naktį iš vasario 24-osios į 25-ąją

į vakarus nuo Hostomelio prasidėjo susišaudymas su rusų *BMD-M*, bandančiomis prasiveržti keliu, vedančiu nuo Vorzelio gyvenvietės. Ši greičiausiai priešakinės žvalgybos grupė prasiveržė link oro uosto, o paryčiais atvykusios 35-osios armijos pajėgos deblokavo tai, kas liko iš pirmosios desantininkų bangos. Baigiantis diena Ukrainos vadovybė pripažino, kad oro uosto kontrolė perėjo okupantų žinion, tačiau buvo pažymėta – aerodromo teritorija netinkama naudoti.

Rusijos grupuotė, į kurios sudėtį įėjo taip pat ir represinės policinės for-

muotės, turėjusios malšinti patriotiškai nusiteikusius Ukrainos gyventojus, įrengė oro uosto teritorijoje vadavietę ir karinės technikos dislokacijos punktą. Iš čia jie bandė vykdyti žvalgybinius bei kovinius reidus prie Irpinės, Oziorų ir Bučos. Pereiti į kitą upės krantą pavyko tik labai trumpam – ukrainiečiai atmušė rusus prie Moščuno. Paskui spėjo susprogdinti tiltus, upės žemumą užtvindė paversdami ją klampyne, o rusų placdarmą sunaikino. Oro uosto teritorija liko stebima, išaiškinti taikiniai diena iš dienos buvo apšaudomi artilerijos. Pasirodė pirmieji ukrainiečių kvadrokopteriai naikino gyvąją jėgą granatomis. Patys rusai mini, kad jų vadovybė uždraudė jiems rodytis ant pastatų stogų.

Po mėnesio rusijos pajėgos pradėjo

trauktis. Kovo 29 d. buvo apleistas oro uostas. Balandžio 1 d. okupantai pasitraukė iš Hostomelio apylinkių, o po penkių dienų visiškai paliko Kyjivo srities teritoriją.

Ar viskas griežtai pagal planą

Jau antrąją agresijos dieną apie Hostomelio desantą papasakojo etatinis rusijos gynybos ministerijos pranešėjas gen. mjr. Igoris Konašenkovas, žinomas dėl nuolat kartojamos frazės „specoperacija vyksta griežtai pagal planą“: „Vasario 24-ąją rusijos federacijos pajėgos įvykdė sėkmingą desanto išlaipinimo operaciją Hostomelio aerodromo rajone Kyjivo priemiestyje.

Operacijoje dalyvavo per 200 rusijos sraigtasparnių <...> Užimant aerodromą buvo sunaikinta daugiau kaip 200 nacionalistų iš specialiųjų Ukrainos padalinių. Nuostolių rusijos ginkluotiose pajėgose nėra.“

Jau šiame pranešime išryškėja keisti neatitikimai.

Liudininkai skaičiuoja iki 34–35 sraigtasparnių, o Kyjivo gynybai vadovavęs O. Syrskis buvo paminėjęs 80, veikiausiai turėdamas omenyje visus rusijos sraigtasparnius, veikusius puolant Kyjivo kryptimi.

Pranešime stengiasi sudaryti įspūdį, kad nuo pat pirmųjų akimirų desantui teko susidurti su itin gausiomis ir profesionaliai parengtomis ukrainiečių pajėgomis. Kaip žinome, tai buvo daugiausia Nacionalinės gvardijos

Irpinės upė. Civiliai traukiasi į neokupuotą teritoriją laikinuoju tiltu. Rusijos propaganda interpretavo šiuos kadrus taip: „Ukrainos nacionalistai trukdo evakuotis taikiems gyventojams“.

šauktiniai, iki tol neturėję nė vieno realaus kovinio kontakto. Bendras oro uosto gynėjų skaičius buvo mažesnis, nei tas „nukautųjų“ skaičius, kurį nurodė I. Konašenkovas.

Teiginys apie tai, kad puolėjai nepatyrė nuostolių, skamba juokingai. Vėliau iš nelaisvės grįžę oro uosto gynėjai pasakojo, kad jau kitą dieną po šturmo rusai privertė juos nešti žuvusių savo kolegų kūnus – ukrainiečiai suskaičiavo jų ne mažiau 70–80. Taip pat analizuojant atvirus šaltinius nustatyta, kad žuvo ir bataliono vadas mjr. Aleksejus Osokinas. Kiti šaltiniai nurodo didesnį žuvusiųjų skaičių – ne mažiau 125. O jau minėtasis V. Smusis sakė, kad vėliau, tvarkant teritoriją, suskaičiuota apie pusantro šimto sunaikintos rusiškos technikos vienetų.

Reali situacija tuo metu, kai buvo transliuojamas rusijos gynybos ministerijos pranešimas, klostėsi taip, kad oro uoste esanti pirmoji desanto banga buvo blokuota, pakilimo takas sugadintas ir jau ore buvę Il-76, gabenę pagrindines pajėgas, buvo priversti nutraukti skrydį.

Taigi teritoriją desantininkai lyg ir užėmė, bet numatytas tikslas žlugo.

Kaip konstruojami didvyriai

Jau nuo sovietinių laikų maskva įvaldžiusi standartinį veiksma – jei kas nors nepavyko, padaryk iš to žygdarbį.

Propaganda jau kitą dieną po šturmo pradėjo konstruoti mitą apie „200 rusų spartiečių“. Pirmasis straipsnis tokiu pavadinimu pasirodė – kas galėtų suabejoti – rusijos gynybos ministerijos internetiniame resurse „Zvezda“. Tik, kaip teisingai pažymėjo komentatoriai, tikrieji spartiečiai, nuo kurių istorijos nusižiūrėtas šis naratyvas, kovojo savo žemėje, gindami ją nuo didžiulės persų armijos antplūdžio.

Ir čia prasideda užuominos apie kovinius nuostolius, nors reporta-

žas pasirodo tą pačią dieną, kai buvo pranešta, jog savų nuostolių nėra.

Naratyvą toliau plėtoja „Komsomolskaja pravda“. Į oro uostą komandiruotas specialusis korespondentas Kocas pavadina jį „nauja rusų kovinės šlovės vieta“. Parodoma keletas karo lauko buities vaizdų. Gana keistai nuskamba pagyrimas „karo medikams, kurie operatyviai uždeda varžčius“ (įgūdis, kurį jau turi būti įgijęs bazinį kario kursą išėjęs karys, nekalbant apie elitiniais laikomus desantininkus).

Bet iš reportažo taip ir lieka neaišku, kur šlovė. Operacijos tikslingumo klausimas jau visiškai neakcentuojamas, nukreipiant dėmesį į tai, kad „taip kautis gali tik paprasti rusų vaikinai“

ir kad „mūsų desantui neįvykdomų užduočių nėra“.

Vasario 27 d. portale *topwar.ru* pasirodo publikacija antrašte „Rusai vėl demonstruoja heroizmo stebuklus“. Aidi džiūgavimai, kad užimti vartai į Kyjivą ir nereikėsia forsuoti Dnipro. Nė žodžio apie sužlugusį pagrindinių pajėgų permetimą. Kyla įtarimas, kad straipsnis rašytas pagal išankstinį šabloną, vėliau jį norom nenorom papildant ne visai lūkesčius atitinkančia informacija: „Nežinau, kodėl šiandien operaciją pristabdė. Kodėl į šį rajoną neperdislokuotos pajėgos. Laikykim, kad kol kas nėra tokios techninės galimybės ir strateginė aplinka leidžia apsieiti be tokios operacijos. Bet tai

„Visi tikslai pasiekti, nuostolių nėra“. Realybėje nė vienas šių teiginių neatitiko tikrovės...

Thearmorylife.com, steamcommunity.com, reddit.com, facebook.com, korrespondent.net, biz.liga.net, img.zerkalo.io, yandex.ru, vz.ru, youtube.com, wikipedia.com, rtv.com, x.com, fsaddons.fi nuotr.

nesvarbu. Svarbu kita – visas pasaulis išvydo rusų didvyrius.“

Vėliau pasipila eilėraščiai, sukuriama daina, parašoma knyga (autorius sugeba išsiplėsti iki 320 puslapių). Hostomelio desantas pradedamas sėkmingai monetizuoti – pasirodo marškinėliai, lipdukai; sukuriamas kompiuterinis žaidimas. Kažkur rusijos gūduomoje jų vardu pavadinama gatvė, pradedama metodiškai piršti nuomonę, kad tai analogų neturinti operacija, kuri turi būti įtraukta (arba tvirtinama, kad jau įtraukta) į karo meno vadovėlius... Naujausioji šio mito reinkarnacija – teiginys, kad Jungtinių Amerikos Valstijų įvykdytas Nicoláso Maduro sulaikymas esą „buvo tiksliai nukopijuotas“ nuo Hostomelio operacijos. Skamba juokingai? Bet kažkas tuo tiki...

Tačiau ne visi. Kiek labiau išprususi publika pradeda abejoti: o kam tuomet reikėjo užimti oro uostą, kodėl ne tik nebuvo vystoma iniciatyva, bet išvis pasitraukta iš Kyjivo srities, jei jau viskas klostosi pagal planą? Net buvęs Donecko separatistų lyderis Girkinas-Strelkovas kritikuoja šią operaciją, o desantininkų nuostolius pavadina „katastrofiškais“. Pro cenzūros akis praslysta ir GRU pulkininko Kvačkovo kritiški pasisakymai.

Tuomet imamasi gilesnės kolektyvinės hipnozės: „30 tūkstančių Ukrainos karių grupuotė buvo sukaustyta mėnesiui“, „nebuvo plano užimti Kyjivą“, „atsitraukimas – tai geros valios gestas“.

Išvadavus teritoriją, pamatyti tos geros valios pasireiškimai. Antonovo oro uostas sugriautas, negrįžtamai sunaikintas didžiausias pasaulyje lėktuvas *Mrija*, Hostomelyje be žinios dingę gyventojai, už kelių kilometrų piečiau esančioje Bučoje – kankintų ir nužudytų civilių kūnai. Visoje Kyjivo srityje mėnesį trukusios okupacijos metu be žinios pradingo daugiau nei pusantro tūkstančio Ukrainos piliečių. Po deokupacijos rasti 1 374 žuvusiųjų kūnai. Ne mažiau 717 jų mirties priežastis – šautiniai sužalojimai. Dar 281 žmonės iki šiol laikomi dingusiais.

Tačiau pasekmės galėjo būti daug liūdnesnės, jei Hostomelis būtų buvęs atiduotas be kovos. ■

IŠMOKTI PAMOKĄ

Hostomelio operacija – reali pamoka. Toks įvykių scenarijus gali pasikartoti, tad ar nevertėtų jo išnagrinėti praktiškai?

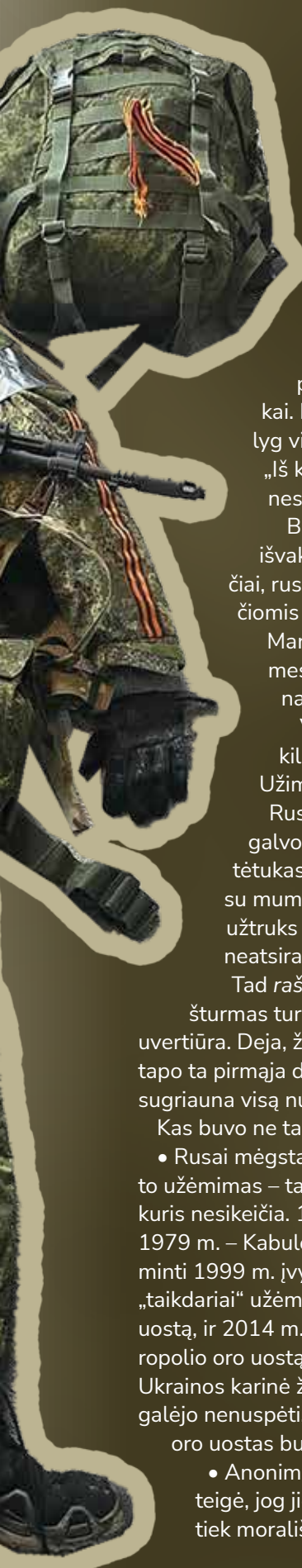
2025 m. gegužės 21–31 d. Suomijoje vykusiose pratybose „*Lively Sabre 25*“ (pratybų „*Swift Response 25*“ dalis) buvo sumodeliuota būtent tokia įvykių eiga. Sąlyginio priešo „raudonoji komanda“, kurią sudarė Lenkijos 6-osios oro desanto brigados kariai, sėkmingai užėmė strategiškai svarbų Oripää aerodromą miškingoje vietovėje, sukurdamą placdarmą, į kurią būtų galima pristatyti pėstininkus ir sunkiąją ginkluotę.

Beje, Lietuvoje oro uostų ir aerodromų, esančių strategiškai reikšmingose vietose, taip pat yra.

Russian
36th Army

KYJIVAS PER 3 DIENAS: KAS NE TAIP?

„Kyjivas per tris dienas“.
Kai rusų „specoperacijos“
trukmė tęsiasi jau ilgiau, nei jų
išgarbstytas „Didysis tėvynės
karas“, šis internetiniu memu ta-
pęs posakis skamba ypač sarkastiš-
kai. Beje, jau kuris laikas z-patriotai, visi
lyg vienas gūžčiodami pečiais, tikina:
„Iš kur jūs tai prasimanėte? Mes taip
nesakėme!“

Bet internetas mena viską. Puolimo
išvakarėse, kaistant tarptautinei padė-
čiai, rusijos žiniasklaida pratrūko grasinan-
čiomis ir gąsdinančiomis prognozėmis.

Margarita Simonian: „Karštajame kare
mes Ukrainą nugalėsime per dvi die-
nas. Ką čia reiškia ją nugalėti?“

Vladimiras Solovjovas: „Tik antakį
kilstelsim, ir Ukraina viską supras.
Užimsim Kyjivą!“

Rusijos propagandos „kalbančioms
galvoms“ antrino ir „Baltarusijos
tėtukas“ Lukašenka: „Ukraina niekad
su mumis nestos į kovą. Karas, Volodia,
užtruks daugiausia tris keturias dienas. Ten
neatsiras kam su mumis kovoti.“

Tad *rašistų* plane Hostomelio oro uosto
šturmas turėjo tapti žaibiškos specoperacijos
uvertiūra. Deja, žlunganti Hostomelio operacija
tapo ta pirmąja domino lentelė, kuris virsdama
sugriauna visą numatyto blickrygo eigą.

Kas buvo ne taip?

- Rusai mėgsta vadovautis klišėmis. Oro uos-
to užėmimas – tai toks jau dulkėtas standartas,
kuris nesikeičia. 1968 m. netikėtai užimtas Prahos,
1979 m. – Kabulo oro uostas. Taip pat galima prisī-
minti 1999 m. įvykusį incidentą Kosove, kai rusijos
„taikdariai“ užėmė ten esantį vienintelį Prištinos oro
uostą, ir 2014 m. Krymo okupacijos metu į Simfe-
ropolio oro uostą permestą desantą. Todėl bent jau
Ukrainos karinė žvalgyba ir saugumo tarnyba ne-
galėjo nuspėti, kad visiškai šalia sostinės esantis
oro uostas bus panaudotas invazijai.

- Anonimis rusų desantininkas savo interviu
teigė, jog jie esą iš anksto buvo tiek fiziškai,
tiek morališkai parengti užduočiai užimti oro

uostą, o prireikus ir šturmuoti vyriausybinį rajoną
Kyjive. Veikiausiai tai tik žodžiai, o ir iš pradžių pasi-
rinktas planas buvo pernelyg ambicingas. Nebuvo
įvertinta daugybė rizikos veiksnių. Ribotas amunicij-
os kiekis, nutrūkusi parama iš oro, sąveikos nebu-
vimas ir pan. Galbūt pernelyg kliautasi netikėtumo
faktoriumi, o gal tiesiog suveikė senas principas „o
gal kaip nors pavyks“.

- Net jei būtų pavykę užimti Hostomelio oro uostą
ir priimti pajėgas, jų manevrą itin varžytų gamtinės
kliūtys. Pirmiausia Irpinės upė bei kanalų sistema
su priešingame krante esančia gynybos pozicija.
Antra, už upės iki priemiesčių besitęsiantis žaliasis
masyvas. Juo tektų judėti tik keliais, kur labai pato-
gu vykdyti stabdymo veiksmus arba tiksliais smū-
giais tiesiog blokuoti, skaidyti ir naikinti kolonas.
Trečia, net ir tada prasiveržusių okupantų lauktu
intensyvios miesto kautynės, kai kovoti tektų namas
po namo. Daugiamilijoniniame mieste tai užsitęstų
daug ilgiau nei, tarkim, Grozne (Džochargaloje), kur
planuotas „dienos šturmas“ užtruko nuo 1994 m.
gruodžio 22 d. iki 1995 m. kovo 6 d., t. y. daugiau
nei tris mėnesius. Kaip matome, jau pirmosiomis
valandomis rusai prarado iniciatyvą ir dėl daugybės
veiksnių jų planuotas puolimo vystymas pradėjo
trūkinėti.

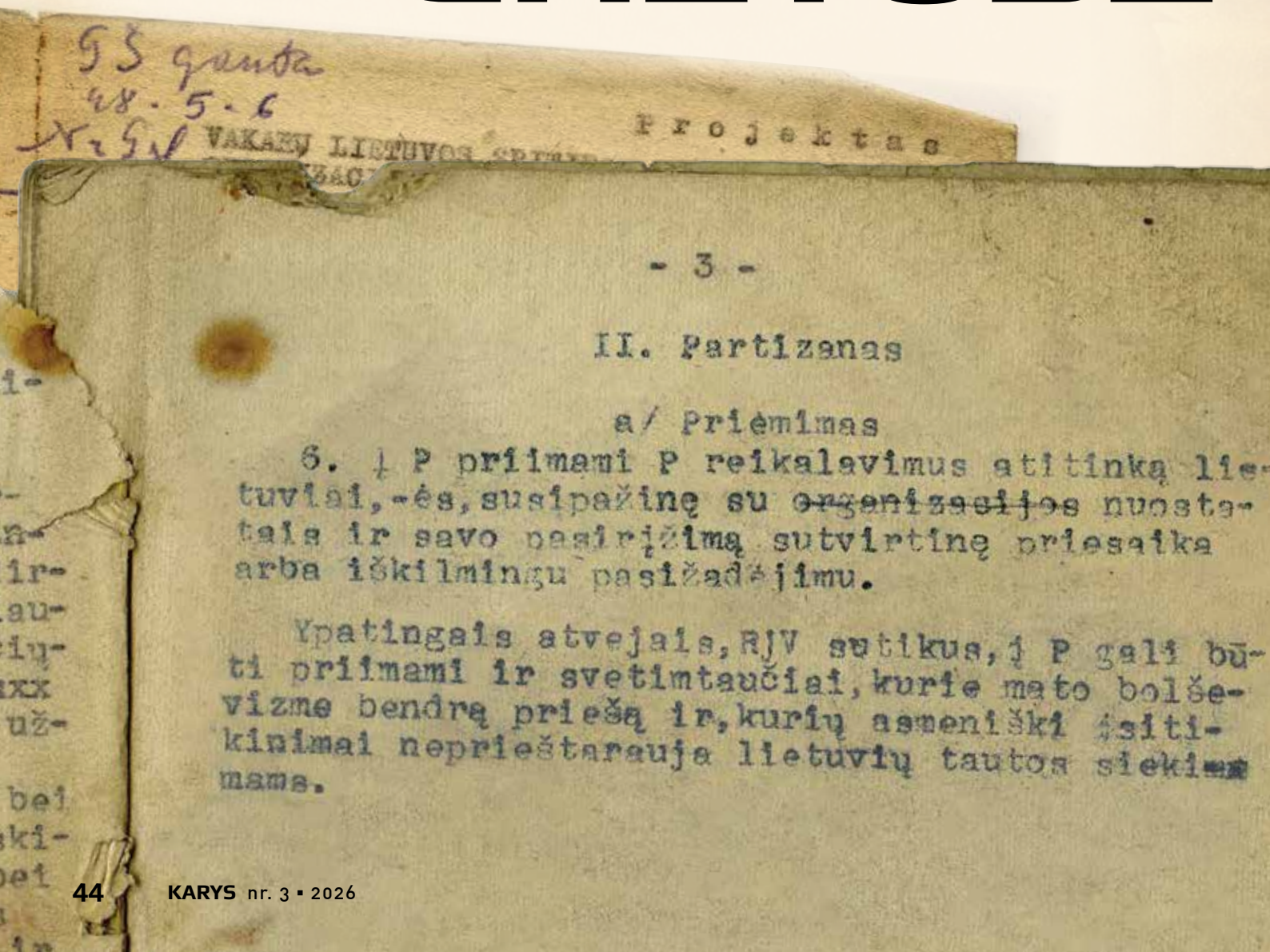
- Savo jėgų pervertinimas ir nuotaika „ukrainie-
čius užmėtysim kepurėmis“ ypač matyti žvalgybos
darbo rezultatuose. Žvalgybos duomenys buvo
renkami arba labai selektyviai, arba buvo inter-
pretuojami ir pateikiami, iš anksto žinant, ko nori
vadovybė, – tipinis atvejis autokratinėse valstybėse.
Kadangi kremlius tikėjosi „mažo pergalingo karo“,
analitikai suprognozavo, jog Ukrainos ginkluotosios
pajėgos nesigins, o politinė valdžia nutrauks darbą.

- Svarbiausia – ypač klaidingai įvertintas ukrai-
niečių moralinis nusiteikimas. Kaip viešai pripažino
rusijos generolas Čirkinas: „Mes gavome žiauria,
rimtą pamoką. Šalies vadovybė mums pasakė, kad
70 procentų Ukrainos gyventojų už mus, o 30 pro-
centų – prieš. Pasirodė, jog yra visiškai atvirksčiai.“

Galima atrasti dar daugiau tiek stipriųjų, tiek
silpnųjų Hostomelio operacijos pusių. Ir galiausiai
tenka pripažinti – kai kurie taktiniai tikslai buvo
pasiekti, bet, apskritai, Hostomelio oro uostas tapo
žaibo karo žlugimo atskaitos tašku.

KITATAUČI LIETUVOS PARTIZANŲ GRETOSE

DALIUS ŽYGELIS

- 3 -

II. Partizanas

a/ Priėmimas

6. Į P priimami P reikalavimus atitinką lietuviai, -ės, susipažinę su organizacijos nuostatais ir savo pasiražimą sutvirtinę priesaika arba iškilmingu pasižadėjimu.

Ypatingais atvejais, RJV sutikus, į P gali būti priimami ir svetimtaučiai, kurie mato bolševizme bendrą priešą ir, kurių asmeniškai įsitikinimai neprieštarauja lietuvių tautos siekiams.

AI

XX amžiaus
viduryje Lietuvos
partizaniniame
kare prieš sovietų
okupaciją dalyvavo

apie 50 000 aktyvių ginkluotų
laisvės kovotojų. Absoliuti jų
dauguma buvo etniniai lietuviai.
Tačiau kita, labai nedidelė jų
dalis – apie 0,01 proc. visų
partizanų – buvo kitataučiai.
Daugiausia vokiečiai, bet buvo
ir latvių, ukrainiečių, lenkų,
rusų, austrų, belgų bei kitų
tautų atstovų. Lietuvos istorikų
darbuose nėra atskiros išsamios
studijos apie kitataučius
Lietuvos partizanų gretose – tik
epizodiški paminėjimai.

Patys vertingiausi
šaltiniai, be abejo,
yra partizaninio karo
metu rašyti laisvės
kovotojų dienoraščiai
ir memuarinio pobū-
džio užrašai, apžvelgiantys neseniai
įvykusias ar dar vykstančias kovas,
analizuojantys įvykius, įvairias kovų
aplinkybes, kovotojų charakterius,
kovos draugų, įskaitant ir kitataučius,
žūties aplinkybes ir t. t. Tokios žinios
yra autentiškiausios.

Kitas svarbus informacijos šaltinis
yra Lietuvos ypatingajame archyve
saugomos MGB ir KGB bylos. Šiuo
atveju – sovietų suimtų kitataučių

partizanų bylos. Jų nėra daug. Bet iš
bylose esančių tardymų protokolų
galima sužinoti kitataučių partizanų
patekimo į Lietuvos laisvės kovotojų
gretas aplinkybes, jų biografijas ir
kitus duomenis. Šiame straipsnyje bus
nagrinėjami keli tokie atvejai.

Pats gausiausias šaltinis yra
istorinių įvykių liudininkų prisimini-
mai, dažniausiai užrašyti jau Lietuvai
atgavus nepriklausomybę. Kitataučiai
partizanai juose minimi dažniausiai
fragmentiškai. Bet yra atvejų, kai apie
tuos pačius svetimšalius kovotojus
pasakojama ir dienoraščiuose, ir pri-
siminimuose; pasakojimai vieni kitus
papildo, analizuojant šaltinių visumą,
galima susidaryti platesnį vaizdą apie
tai, kaip ir kodėl į KARĄ PO KARO
Lietuvoje (1944–1965 m.) įsitraukė
kitataučiai partizanai.

Kitų tautybių partizanų paminėjimai dienoraščiuose

Pasklaidykime šiuolaikinei Lietuvos
visuomenei žinomiausių partizanų
Daumanto slapyvardžiu pasirašytus
Juozo Lukšos memuarus „Partizanai“,
Adolfo Ramanausko-Vanago „Parti-
zanų gretose / Daugel krito sūnų...“,
Liongino Baliukevičiaus-Dzūko
„Partizano Dzūko dienoraštį“, Justino
Lelešiaus-Grafo „Partizanų kapeliono
dienoraštį“ ir kitus leidinius.

Išsamiausiai apie kitų tautybių kovo-
tojus yra rašęs A. Ramanauskas-Va-
nagas. Jo knygoje „Partizanų gretose“
tam skirtas atskiras skyrius „Svetim-
taučiai mūsų sąjūdyje“. Jame Vanagas
aprašo tiek pavienius atvejus, tiek
apibendrina šį reiškinių.

„Mūsų sąjūdyje dalyvavo ir svetim-
taučiai. Tiesa, tokių buvo tik vienas
kitas, tačiau jaučiu pareigą papasakoti
ir apie juos.

Pirmiausia reikia paminėti vokiečius.
Pietų Lietuvoje jų buvo apie dvidešimt.
Kadais mano vadovautoje Merkio
rinktinėje (vėliau prie jos prijungta Ge-
ležinio Vilko grupė iš Dzūkų rinktinės
ir ji pervardyta Kazimieraičio rinktine)
buvo septyni vokiečiai. Kai įstojau į
Nemunaičio apylinkių partizanų būrį,

ten radau du vokiečius slapyvardžiais *Karolis* ir *Kurtas*. Kokiomis aplinkybėmis jie pateko į partizanų gretas, nežinau. Turiu pasakyti, kad jie abu buvo labai taurūs ir narsūs kovotojai, gerbiami vietos gyventojų. *Karolis* žuvo 1945 m. per antrą Varčios puolimą, o *Kurtas* tik 1947 m. žiemą – platindamas antirinkiminius atsišaukimus. *Karolis* buvo šiek tiek pramokęs lietuvių kalbos, o *Kurtas* jau visai gerai šnekėjo lietuviškai. *Kurtas* buvo labai gražus vyras, bet per vieną susidūrimą rusai jį sužeidė. Kulka taip sužalojo veidą ir liežuvį, kad *Kurtas* ne tik kalbėti, bet ir valgyti sunkiai tegalėjo. Iš susišaudymo vietos, rizikuodamas savo gyvybe, jį rogėmis išvežė vienas geraširdis gyventojas. Tai atsitiko Pilvingių kaimo apylinkėse. Grįžtant gyventoją sučiupo rusai, tačiau, kad ir labai kankinamas, jis neišdavė žmogaus, pas kurį nuvežė sužeistąjį.

Dar 1945 metų vasarą *Kurtas* su *Karoliu* sakėsi žiną dar vieną vargsantį, pagalbos besišaukiantį tautietį. Partizanai apsilankė toje vietoje ir tikrai rado baisiai apiplyšusį ir nuskamavusį vokiečių. Pagailo mūsiškiams to žmogaus. Taip *Liudvikas* (toks slapyvardis jam buvo duotas) atsidūrė partizanų gretose. Tačiau jo elgesys nepatiko nei mūsiškiams, nei *Karoliui* su *Kurtu*, nei gyventojams. *Liudvikas* ir vėl buvo paliktas kažkur apie Bugonių kaimą tūnoti ant krosnies. Rusai 1945–1946 metų žiemą jį aptiko ir suėmė gyvą. Vokietis išdavė priešui viską, ką tik žinojo, ir grandinėmis mušė gyventojus, kurie jam pačiam buvo padėję. Jis išdavė ir minėtus *Svirnelius*. Dėl šios priežasties vokiečių partizanų autoritetas krito. *Kurtas* tiesiog meldė nušauti jį, nes negalėjo pakelti gėdos dėl tautiečio. Tačiau *Kurtu* visi pasitikėjo ir dabar.

Tos pačios rinktinės DLK Vytauto grupėje buvo trys vokiečiai: *Juozas*, *Algirdas* ir dar vienas, kurio slapyvardžio nebeatsimenu. Jiems taip pat nebuvo ko prikišti. *Juozas* 1946 m. pavasarį labai narsiai kovėsi su rusais Bižų kaime. Jis visiškai netoli manęs krito peršautas, kulkosvaidis iškrito iš jo rankų, galva apsipylė krauju. Tuo metu, kai ėmiau kulkosvaidį, jis atrodė negyvas. *Juozas* liko kautynių lauke,

nes rusų taip pat buvo palaikytas nukautu. Tačiau po kiek laiko jis atgavo sąmonę, sukaupe visas jėgas, iššliaužė iš kautynių lauko ir – nepaprastam partizanų nustebimui – grįžo į bunkerį. *Juozas* vokiečių kariuomenėje buvo išsitarnavęs vyresniojo leitenanto laipsnį. Partizanas *Linas Juozą* išgydė. Po kiek laiko *Juozas* sumanė slapta pasitraukti iš partizanų gretų ir mėginti pasiekti Vokietiją. Jis pasiūlė prisidėti *Algirdui* ir tam trečiam vokiečiui. *Algirdas* pademonstravo ištikimybę partizanams. Jis pranešė vadui *Juozo* ketinimus. *Merkys* ir kiti vyrai tik sugėdino vokiečius dėl neatvirumo, tačiau jų nepasmerkė. Perlojiečiai leido jiems laisvai apsispręsti. *Algirdas* liko partizanų gretose, o *Juozas* ir tas kitas iškeliavo. Vyrai aprūpino išvykstančiuosius kompasais, davė kelis žemėlapius.

Algirdas dar ne kartą įrodė ištikimybę duotai priesaikai. O jo istorija štai tokia. Užiant karo audrai, gyventojai jį rado civiliškai apsirengusį miške netoli Mardasavo kaimo be sąmonės, sunkiai sužeista galva. Gyventojai jam suteikė pagalbą. Žmogus atgavo sąmonę, tada paaiškėjo, kad jis vokietis. 1945 metų pavasarį, gyventojams užtarus, jis buvo priimtas į partizanų gretas. *Algirdas* žuvo 1947 metais Mergežerio kaime drauge su partizanu *Geniu* – juos naktį apsupo rusai. (Kitais duomenimis *Algirdas* žuvo ne su *Geniu*, o su *Klevu*. Tikėtina, kad A. Ramanauskas-Vanagas, rašydamas memuarus, mergežeriškį *Klevą* sumaišė su kitu iš šio kaimo kilusiu partizanu *Petru Vaitkumi-Geniu*, – aut. past.)

Ta pačia proga noriu papasakoti atsitikimą, kai miškuose tarp Perlojos ir Varėnos, netoli Barčių kaimo, penki vokiečiai belaisviai, rusų įsakymu dirbę miško paruošose, netikėtai užtiko perlojiečių bunkerį. Susidarė labai kebliai padėtis. Kaip pasielgti? Vokiečiai prašėsi priimami į partizanų gretas, tačiau niekas negalėjo už juos garantuoti. Sunaikinti juos taip pat būtų buvę nežmoniška. Paleisti – vadinasi, rizikuoti daugelio partizanų gyvybėmis. *Merkys* (būrio vadas Adolfas Baublys-Merkys, – aut. past.) paliko vokiečius sargybos priežiūroje bunkerį pasiklausyti radijo, o pats sukviatė

vyrus pasitarti. Po ilgų ginčų nutarta vokiečius paleisti, prieš tai juos įspėjus. *Merkio* žodžius į vokiečių kalbą vertė *Algirdas*. Vokiečiai prisižadėjo neišduoti. Vis dėlto *Merkys* saugumo sumetimais planavo palikti bunkerį.

Vokiečiai buvo paleisti, o vyrai apsiraminę ir iš bunkerio neišsikėlė. Artinosi partizanų apdovanojimo šventė. Prie bunkerio turėjo atvykti daug svečių. Buvo labai daug darbo. Dėl visų tų priežasčių kraustymasis nusikeldavo vis tolesniam laikui. Laimei, vokiečiai tikrai neišdavė, ir dalinio vyrai tame pačiame bunkeryje laimingai sulaukė pavasario.

Šarūno rinktinėje girdėjau buvus vieną vokiečių, tačiau ir jis po kiek laiko

Dainavos apygardos Merkio rinktinės partizanai. Identifikuodama laisvės kovotojus, MGB juos sužymėjo skaičiais. Skaičiumi 1 pažymėtas tuometinis Merkio rinktinės vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, skaičiumi 2 - būrio vadas Adolfas Baublys-Merkys, skaičiumi 5 - vokiečių slapyvardžiu *Algirdas*. Fotografiuota 1946 m. lapkričio mėnesį.

liko pavieniui slapstyti. Man nėra žinoma, kad kituose daliniuose būtų buvę vokiečių tautybės partizanų.

Taigi apibendrinant galima sakyti, kad Dainavos apygardos ribose į partizanų gretas vienas kitas vokiečiai pakliuvo tik pačioje antrosios bolševikinės okupacijos pradžioje. Juos partizanai priėmė dėl to, kad pagailėjo žmogaus gyvybės.

Žinau, kad Tauro apygardoje taip pat buvo trys vokiečiai. Vienas iš jų – chirurgas. Daktaro buvimas partizanų gretose buvo labai naudingas. Tačiau jis netrukus žuvo.

Kitas Tauro apygardos partizanai

vokiečiai buvo lakūnas. Jis taip pat greit žuvo. Trečias vokiečių tautybės partizanas buvo rašytojas, partizanų gretose išsilaikęs net iki 1950-ųjų. Tauro apygardos vadas *Faustas* pasakojo, kad jis rašęs apie lietuvių pogrindžio kovą.

Galbūt ir kitose Lietuvos srityse buvo kitataučių partizanų. Man tai nežinoma. Tvirtai galiu pasakyti tik viena: nei vokiečiai, nei koks nors kitas kitatautis nebuvo paskirtas vadovauti kitiems partizanams. Kitataučiai nebuvo niekinami, tačiau jiems buvo aiškiai duota suprasti: lietuviai atleisdžia nuoskaudas net okupantui, jei jis

kovoja prieš komunizmą ir sąžiningai atlieka eilinio kovotojo pareigas.

Tokiais pat sumetimais Dainavos apygardoje partizano *Vanago* grupėn buvo priimtas ir vienas rusas, karo metu vokiečių paimtas į nelaisvę. Karui pasibaigus jis slapstėsi pas gyventojus. Komunizmo neapkentė iš tikrųjų. Rusas įrodė savo patikimumą ir po to buvo priimtas į partizanus. 1945 m. birželio mėn. šis žmogus nepaprastai narsiai kovojo su Varčių užpuolusiais rusais. Jis buvo kulkosvaidininkas, bet neturėjo pistoleto. Kautynių įkarštyje išbaigė visus šovinius ir buvo gyvas paimtas enkavėdistų. Kudariškių

kaime pas vieną gyventoją rusai šį savo tautietį labai žiauriai kankino, tyčiojosi iš jo. Gyventojas visa tai matė ir girdėjo. Kankinamasis pasakęs: „Jūs mane beginklį kankinate ir tyčiojatės iš manęs, bet visų mano draugų neuž-

Paminklinis kryžius (kenotafas) žuvusiems vokiečių kariams, kovojusiems Lietuvos partizanų gretose.

mušite – jie jums atkeršys.“

Kazimieraičio rinktinėje DLK Vytauto grupėje buvo ir nepriklausomos Lenkijos kariuomenės leitenantas, dabar pasivadinęs Juozo slapyvardžiu. Merkio dalinyje jis pasižymėjo kaip sumanus ir taktiškas eilinis kovotojas. Man paprašius, Juozas parengė detalų partizanų mokymo planą ir konspektus. Konspektai buvo parašyti lenkiškai, o vėliau vienas asmuo išvertė juos į lietuvių kalbą. Juozas paskui pramoko ir lietuviškai. Deja, 1947 metais jis žuvo.

Mintis papasakoti apie kitataučius mūsų sąjūdžio narius kilo ir dėl to, kad okupantai mėgdavo mus vadinti lietuvių vokiškaisiais nacionalistais. Taip jie mus vadino ne dėl to, kad mūsų gretose buvo keli vokiečiai, taip pat ne dėl to, kad Lietuvos partizanai kartais vilkėdavo vokišką švarką ar milinę.

Taip jie mus vadindavo norėdami sukompromituoti krašte ir užsienyje – gal atsiras tokių, kurie patikės, kad mes kovojame už nacių reikalus, išduodame savo Tėvynę. Anksčiau jie mus vadino lietuvių vokiškaisiais nacionalistais, nes rusui nieko nebuvo baisiau už vokiečių, o dabar mes vadinami keliaklupsčiautojais prieš Vakarų ir Volstryto agentus, nes dabar komunistai jau šaukia, kad amerikiečiai yra pikčiausi ne tik jų, bet ir lietuvių tautos priešai“, – 1953 m. rašė A. Ramanauskas-Vanagas.

Juozas Lukša 1948 m. taip pat rašė apie kitataučius Lietuvos partizanų gretose. Tiesa, jis rašė daug trumpiau ir labiau apibendrintai, nei Vanagas. J. Lukšos knygoje „Partizanai“ yra nedidelis skyrius „Svetimų tautybių partizanai“, kuriame išdėstomas požiūris į kitataučius kovotojus: „Partizanų daliniuose vienokiais ar kitokiais keliais atsirasdavo vokiečių, rusų ir latvių tautybės asmenų. Vieni jų buvo dezertyrai iš raudonosios armijos, o kiti jau karo belaisviai. Vienus

ir kitus partizanai priimdavo į savo eiles labai nenoriai, pasiūlydami jiems kraustytis į savo kraštus ir ten vykdyti tuos pačius uždavinius, kuriuos turėjo Lietuvos partizanai. Kitataučiu, kokio jis bebūtų karinio laipsnio ar patyrimo, buvo patikimos tik eilinio pareigos. Tai nesaistė latvių tautybės Lietuvos partizanų. Visų kitataučių partizanų veikimas Lietuvoje galėjo būti labai ribotas, nes kiekvienam partizanui būtina puikiai pažinti veikimo vietas, krašto tradicijas, papročius bei žmonių psichologiją. Be to, tiek vienais, tiek kitais nebuvo pilnai pasitikima, saugantis priešų įsibrovimo į mūsų eiles. Buvo pastebėta, kad šie svetimų plauko partizanai, naudodamiesi savo padėtimi, neretai bandydavo net plėšikauti. Tokiais sumetimais jau 1945 metų pavasarį buvo susirūpinta nuodugnai esamų kitataučių partizanų atranka ir uždrausta toliau kitataučius į savo eiles priimti. 1945 metais pasirodžiusiame Tauro apygardos partizanų statute pasakyta, kad partizanais gali būti tik lietuviai.“

Pažymėtina ir įdomu tai, kad Liongino Baliukevičiaus-Dzūko rašytame dienoraštyje kitų tautybių partizanai iš viso neminimi.

Tauro partizanų apygardos kapeliono Justino Lelešiaus-Grafo „Partizanų kapeliono dienoraštyje“, rašytame 1946–1947 m., atskiro skyriaus apie kitataučius partizanų nėra. Kai kur dienoraštyje apie juos tik užsimenama, įvardijant slapyvardžiais, bet neišskiriant iš partizanų gretų, neakcentuojant, kad jie yra kitataučiai. Iš viso galima suskaičiuoti penkis tokius paminėjimus. Leidinio redaktoriaus, istoriko Kęstučio Kasparo sudarytuose paaiškinimuose randame, kad partizanas slapyvardžiu *Garnys* buvo vokiečių karo lakūnas kapitonas Helmutas Gresseris, nuo 1945 m. Vytauto rinktinės 2-osios kuopos partizanas, žuvęs 1947 m. kovo 13 d. Vilkaviškio apskrities Pažeiminių kaime. Slapyvardžiais *Hansas*, *Paulius* ir *Karolis* įvardyti vokiečiai, Žalgirio rinktinės partizanai, žuvę 1946 m. liepos 24 dieną. Taip pat minimas *Peteris* – iš rusų nelaisvės pabėgęs vokiečių kareivis, nuo 1945 m. spalio

Tauro apygardos partizanas, 1947 m. žuvęs Vikaviškio apskrities Valavičių kaime.

1996 m. išleistoje knygoje „Tada, kai žuvom dėl Tėvynės“ tuometinė leidinio „Laisvės kovų archyvas“ vyriausioji redaktorė Dalia Kuodytė apibendrina surinktus duomenis apie vokiečių tautybės partizanus, veikusius Tauro apygardos ribose: „Tauro apygardoje per jos egzistavimo laikotarpį partizanavo apie 20 vokiečių. Daugiausia tai buvo pabėgę iš stovyklų karo belaisviai, tikėjęsi pasiekti savo tėvynę Vokietiją. Vargu ar kam nors iš jų pavyko tai įgyvendinti. Įsitikinę, kad sienos pereiti neįmanoma, stodavo į partizanų būrius ir dauguma jų kovodami garbingai žūdavo. Vytauto rinktinėje žuvo vokiečių oro pajėgų kapitonas Helmut Gresser-Garnys, kulkosvaidininkas Peter Gorgin-Peteris. Geležinio Vilko rinktinėje – Haris Blumental-Jonas, Wilhelm Bach-Vilchelm, partizanai *Hansas, Oskaras, Keitelis, Vilimas, Ernestas, Ernas, Vilis, Fliakas*. Žalgirio rinktinėje – *Hansas, Fricas, Fransas, Inkaras, Paulius, Jonas*, karo gydytojas *Odisėjas* ir kiti, kurie dar neišaiškinti.

Tragiškas likimas partizano Weitler Erich-Berlyno, gimusio 1914 m. Erlich kaime, Nordchausen provincijoje, Tūringijoje. 1945 m. liepos mėn., pabėgęs iš Estijoje esančios belaisvių stovyklos, pėsčias atėjo į Lietuvą ir Geležinio Vilko rinktinės teritorijoje, sutikęs partizanus, įstojo į jų gretas. Čia sutiko savo tautiečius likimo draugus: *Valterį, Josifą, Joną, Erviną, Erichą, Tigrą* ir kitus.

1946 m. vasarą, partizanų vadovybei neprieštaraujant, *Berlynas* ryžosi eiti į Vokietiją. Vištyčio rajone priėjęs sieną, apsistojo pas A. Duobaitį, norėdamas pasirošti sienos perėjimui, tačiau pastarojo buvo išduotas ir 1948 m. birželio 18 d. pasieniečių suimtas. 1949 m. sausio 10 d. buvo nuteistas mirties bausme. Skaitant mirties nuosprendį, bandė bėgti, buvo sunkiai sužeistas ir po keliolikos minučių mirė. Tokių tragiškų vokiečių kareivių likimų buvo tūkstančiai.“

Apibendrinant prieinamus duomenis apie Lietuvos partizanų gretose kovojusius vokiečių tautybės karius galima daryti išvadą, kad daugiausiai jų buvo susitelkę Suvalkijoje veikusios

Tauro apygardos partizanų būriuose. Viena iš tai lėmusių aplinkybių galėjo būti netoliese Vokietijos ir Lietuvos siena. Tauro apygardos partizanų varduose įrašyti 57 Lietuvos partizanai vokiečiai. Daugelio jų žinomi vien slapyvardžiai (dažnai lietuviški arba vokiški vardai), kitų nurodoma tik tautybė.

Vokietis Heinrichas Rossemannas-Povas ir jo dienoraštis

1951 m. balandžio 8 d. į MGB namus pateko Tauro apygardos Geležinio Vilko rinktinės partizanas vokietis, buvęs *Wehrmacht* puskarininkis Heinrichas Rossemannas partizaniniu slapyvardžiu Povas. H. Rossemannas gimė 1913 m. nedideliame Vokietijos kaimelyje Essen krašte. 1939 m. buvo pašauktas į kariuomenę. 1944 m. kovą perkeltas į Rytų frontą prie Vitebsko. Dalyvavo mūšiuose. Rusams spaudžiant, Heinrichas iš pradžių traukėsi su bendražygiais, tačiau dėl dažnų susirėmimų jie išsisklaidė ir Heinrichas liko vienas. Rūdūpio kaime, Prienu rajone, jį, netekusį jėgų, priėmė gyventi Andrius Mozūras. Globojo iki kol H. Rossemannas buvo priimtas į partizanų gretas.

Kovodamas Lietuvos partizanų gretose H. Rossemannas-Povas rašė dienoraštį – iš viso buvo parašyta 320 puslapių mašinėle ir keturi sąsiuviniai ranka. Šis dienoraštis dar 1949 m. rudenį, kai *Povo* būrys, stengdamasi išvengti apsupimo, turėjo staigiai pasitraukti iš bunkerio, pateko į MGB rankas. Kaip ir visas partizanų turėtas turtas, kurio jie nespėjo ir negalėjo su savimi pasiimti, – atsarginės uniformos, amunicija, spausdinimo priemonės. Po to, kai H. Rossemannui MGB įvykdė mirties nuosprendį, bunkeryje rastas jo dienoraštis ir asmeniniai daiktai buvo sunaikinti. MGB byloje išliko tik keli dienoraščio fragmentai. Tačiau ir iš jų galime sudaryti vaizdą, kaip Lietuvą matė ir kaip jos laisvės kovotojų gretose jautėsi Vokietijos karys.

„Iš kaimo mes ėjome per mano

draugų sodybas, kurių žemė jau dveji metai nedirbama. Jie turėjo 16 ha žemės, tris arklius, tris karves, avių, paukščių, gerus pastatus. Rusams užėjus, teko viską palikti ir bėgti, kad neišvežtų į Sibirą. Tėvai gyvena kitame kaime, o sūnūs, kaip ir visi Lietuvos vyrai, išėjo į partizanus. Kai kurie jau žuvę. Jų namuose gyvenę dėdė ir teta, šeiminkams išbėgus, buvo išvežti į Sibirą. Kartu su jais išvežė ir aštuoniasdešimtmetį senelį. Matant tokį vaizdą, suspaudžia širdį. Rusai lupa nuo daržinės lentas ir jas kūrena. Mes, nakties žmonės, einame per visus namus. <...> Lietuvos partizanai yra labiausiai kaime laukiami svečiai. Kiekvienas partizanas turi savo partizaniską vardą, daugiausia iš paukščių ar gamtos pasaulio. Kiekviena partizanų grupė turi savo atpažinimo ženklą. Ir aš jau mėnuo, kaip esu ne vokiečių kareivis ir ne eilinis pilietis, bet vokiečių-Lietuvos partizanas slapyvardžiu *Povas*“, – 1946 m. vasarą dienoraštyje rašė H. Rossemannas.

1948 m. rugsėjo pabaigoje Heinrichas dienoraščio puslapiuose aprašė savo jausmus, išgirdus vokiškos radijo stoties transliaciją: „Kažkam davėme užduotį nupirkti mums radijo aparatą ir praėjusią naktį mes jį atsinešėme, pastatėme „salone“. Kai aš jį suderinau, pasigirdo vokiški žodžiai, kurių aš nebuvau girdėjęs ketverius su puse metų. Tai buvo laida iš tėvynės karo belaisviams ir vokiečiams, esantiems svetimame krašte. Laidos turinys buvo maždaug toks: „Tėvynė jūsų dar neužmiršo. Jūsų tėvynė apie jus galvoja ir jūsų laukia.“ Atsiklaupiau prieš radijo aparatą, žiūrėjau į jį ir mažiau savo artimuosius, brangius man žmones, esančius tolimoje tėvynėje, ir man atrodė, kad tai kalba jie. Mano kūnu perbėgo šurpas, ir aš iš laimės ir nuoskaudos pravirkau.“

1949 m. pradžioje viename iš dienoraščio įrašų Heinrichas trumpai ir aiškiai apibūdina savo, kaip kitataučio padėtį partizanų gretose: „Į mūsų bunkerį atėjo viršininkas. Ne pirmą kartą mus aplanko rinktinės vadas *Tigras* (Geležinio Vilko rinktinės vadas Juozas Baltrušaitis-Tigras, – aut. past.). Aš jį pažįstu jau seniai, mudu esame geri draugai. Jis man labai dėmesingas ir iš

Vokietis, Tauro apygardos partizanas Heinrichas Rossemannas-Povas

viso labai geras žmogus. Pas mus jis atėjo su savo adjutantu *Ryčiu* (Pranas Kleiza-Rytis, – aut. past.). Jis kviečia mane pereiti pas jį, bet aš nenoriu palikti *Žvirblio*. Kai *Anupras* tapo kuopos vadu, *Žvirblis* buvo paskirtas mūsų būrio vadu. Asmeniškai aš kur kas geriau jaučiuosi būdamas eiliniu nei kad vadu, nes tam man trūksta kai kurių žinių: gero lietuvių kalbos mokėjimo ir vietovės bei gyventojų pažinimo. Aš naudojausi ypatinga padėtimi: jeigu koks klausimas buvo man, manęs visada klausdavo, ar aš noriu ir ar aš sutinku. Lietuvių partizanų niekas neklausia – nori jie ar ne. Jie privalo.

Paskutiniu laiku vis dažniau gaunamos liūdnos ir įspėjančios žinios: kažkur rusai rado bunkeryje penkis partizanus, kitame du. Dauguma jų nusižudo, nenorėdami patekti rusams kankinimui nes jie panaudoja pačius žiauriausius metodus, kad išspaustų

iš mūsų tai, kas jiems svarbu ir ką jie nori sužinoti – būtent slėpimosi vietas, kas padeda, maitina ir kita. Mums tik dvi galimybės – laiminga: tai niekada nei sveikam, nei sužeistam nepatekti rusams į rankas. Arba nelaiminga: žūti nuo rusų kulkos arba pačiam suspėti nusižudyti, kol rusai mus nuveš į savo kankinimų kameras. Liūdnas partizanų likimas.“ Šį dienoraščio įrašą galima laikyti pranašišku. H. Rossemannui-Povui teko ta itin „nelaiminga“ lemtis – jį suėmė ir nuvežė į „kankinimų kameras“. Deja, neatlaikęs kankinimų, H. Rossemannas čekistams nurodė vieno bunkerio vietą, kur čekistai nužudė du buvusius Heinricho kovos draugus.

Lietuvos partizanų gretose H. Rossemannas-Povas kovojo beveik penkerius metus – nuo 1946 m. vasaros. 1951 m., po suėmimo, jam pageidaujant, MGB buvo tardomas lietuvių kalba. 1951 m. rugsėjo 14 d. Pabaltijo

karinės apygardos karinio tribunolo buvo nuteistas mirties bausme sušaudant. Nuosprendis įvykdytas 1952 m. balandžio 14 d. Vilniuje. Henriko žmonai Hildai Rossemann, gyvenančiai Vakarų Vokietijoje, paskelbus vyro paiešką, sovietai atsakė, kad jos vyro buvimo vieta nenustatyta.

Azerbaidžanietis

Kęstučio partizanų apygardoje kartu su lietuviais kovojo ir azerbaidžanietis Šakiras Sadygovas. Kitataučių partizanų kontekste, ko gero, toliausiai nuo Lietuvos esančios šalies atstovas (apie tai rašyta 2015 m. žurnale KARDAS Nr. 4). Užbėgdami įvykiams už akių pasakysime, kad Š. Sadygovas 1950 m. balandžio 10 d. buvo suimtas MGB, daugiau nei pusmetį tardomas, o visi čia toliau dėstomi duomenys yra iš šiuo metu Lietuvos ypatingajame archyve saugomos jam sudarytos bylos tardymo protokolų.

Š. Sadygovas gimė 1919 m. nedideliame Kazykumlacho kaime, maždaug už 250 kilometrų į vakarus nuo Baku. 1939 m. buvo paimtas į sovietų armiją. 1941 m. pavasarį karinis dalinys, kuriame tarnavo Šakiras, buvo permestas į Gudiją prie vokiečių okupuotos Lenkijos sienos. 1941 m. liepą, vokiečių kariuomenei veržliai atakuojant rytų kryptimi, šis dalinys buvo apsuptas, o Š. Sadygovas pateko į nelaisvę. Kurį laiką buvo mėtomas po įvairias karo belaisvių stovyklas, kol atsидūrė Lietuvoje. Čia kaip pagalbinis darbininkas jis pateko į ūkininko Prano Daugirdo šeimą Kazariniškių vienkienyje netoli Raseinių. Daugirdų ūkyje Šakiras dirbo iki 1942 m. pabaigos; tada vokiečiai vėl surinko belaisvius ir įkalino juos Šiaulių stovykloje. Po dviejų mėnesių Šakirui pavyko iš stovyklos pabėgti ir pasiekti jam jau pažįstamas Raseinių apylinkes. Baimindamasis represijų, ūkininkas Daugirdas atsisakė priimti bėglį, todėl šis buvo priverstas glaustis tai pas vienus, tai pas kitus ūkininkus. Tik 1944 m. jį priglaudė Aleksandraičių kaimo ūkininkė Liudvika Čiapienė. Rusams vėl okupavus Lietuvą, Šakiras ten pat ir slapstėsi.

Jis puikiai suprato, kad ilgai slapsty-

tis nuošaliame vienkiemyje neįstengs: paskui sovietų reguliariąją kariuomenę sekė kontržvalgybos SMERŠ agentai, kurių pagrindinis tikslas buvo „neutralizuoti išdavikus, dezertyrus, žvalgus ir kriminalinius elementus“. Jis, kaip į vokiečių nelaisvę patekęs kareivis, galėjo lengvai patekti į vieną iš šių kategorijų. Geriausiai atveju jis galėjo būti vėl paimtas į sovietų armiją ir gyvenimą baigti drausmės batalione, kur tada, beje, kaip ir šių dienų rusijos armijoje, kareivio gyvybė nieko nereiškė. Buvo ir galimybė su pabėgėlių srautu trauktis į Vakarus. Tačiau Šakiras pasirinko trečiąjį kelią – prisijungti prie Lietuvos laisvės kovotojų. Iš bylos medžiagos matyti, kad Š. Sadygovą į būrį pakvietė patys kovotojai.

Nedaug žinome ir apie tai, kokiose partizanų kovinėse operacijose dalyvavo Š. Sadygovas. Kaltinamojoje išvadoje surašyti epizodai, kuriuose azerbaidžanietis kovotojas kaltinamas 1948–1949 m. dalyvavęs apšaudant sovietų kareivius bei likviduojant aktyviausius Raseinių apylinkių sovietinius ir partinius veikėjus.

Š. Sadygovo bylą kuravęs MGB tardytojas mjr. Golubkinas medžiagą sudėliojo „geriausiomis MGB

tradicijomis“ visus faktus kreipdamas tardymui naudinga linkme. Pavyzdžiui, patekimo į vokiečių nelaisvę epizodas vėlesniuose bylos puslapiuose buvo surašytas taip, kad karys ne „pateko į nelaisvę“ o „pasidavė“; vėliau kaltinamojoje išvadoje ir teismo nuosprendyje transformavosi į „pasidavė su ginklu rankose“. Darbas Daugirdų ūkyje, pirmuose bylos puslapiuose įvardytas kaip „pagalba valstiečiams“, vėliau virto į kaltinimą „tarnavo buožėms“.

1950-ųjų balandžio 10 d. Raseinių apskrities Aleksandraičių vienkiemyje Š. Sadygovas pateko į MGB ir strībų apsupimą. Buvo suimtas ir daugiau nei pusmetį tardomas. Pabaltijo karinės apygardos karinis tribunolas 1950 m. lapkričio 27 d. pagal RSFSR baudžiamojo kodekso 58-1b, 58-8 str. nuteisė Š. Sadygovą mirties bausme sušaudant. Nuosprendis įvykdytas 1951 m. balandžio 18 d. Vilniuje.

Prisimenant Š. Sadygovo patekimą į vokiečių nelaisvę 1941 m., galima daryti romantinę teorinę prielaidą, kad 1945 m. Lietuvos partizanų gretose Šakiras galėjo petys į petį kautis prieš Lietuvos okupantus su jį tada į nelaisvę paėmusiu vokiečių kariu.

Belgas

1949 m. sausio 25 d. Tauragės apskrities Kvėdarnos valsčiaus Gvaldų kaime MGB kariuomenė apsupo sodybą, kurioje įrengtame bunkeryje slėpėsi buvęs Vokietijos kariuomenės karininkas ltn. Karlas Rampelberghas.

Iš tardymo protokolų aiškėja, kad K. Rampelberghas gimė 1921 m. Epeno mieste, Belgijoje. 1938 m. baigęs gimnaziją, metus studijavo Lježo universiteto Teisės fakultete. 1940 m. jis savanoriu įstojo į Wehrmachtą, o nuo 1941 m. sausio tarnavo Vokietijos kariuomenės tankų daliniuose. Po apmokymų buvo paskirtas Wehrmachto 12-osios šarvuotųjų divizijos (12. Panzer-Division (Wehrmacht)) 29-ojo pulko 7-osios kuopos (7./Pz.Rgt.29) tanko vadu.

Kovose prieš sovietų armiją buvo patyręs ne mažiau kaip tris keturis sužeidimus, todėl 1942 m. rugpjūčio 2 d. buvo apdovanotas II klasės sidabrinu ženklu už sužeidimą fronte (vok. *Verwundetenaabzeichen in Silber*), o rugpjūčio 13 d. dar buvo apdovanotas ir dviem Geležiniais I ir II laipsnio kryžiais. Iki 1943 m. pabaigos jis praleido ligoninėse besigydydamas sužeidimus.

1944 m. sugrįžęs į savo dalinį ir tęsdamas kovas, jau spalio pradžioje kartu 12-ąja Wehrmachto šarvuotųjų divizija ir daugeliu kitų atkirstų įvairių dalinių, įskaitant ir tris lietuvių frontinius (lietuvių savisaugos daliniai) batalionus, pateko į Kuršo katilą. 16-osios, o vėliau ir 18-osios armijų sudėtyje dalyvaudamas šešiuose Kuršo gynybiniuose mūšiuose, K. Rampelberghas jau pats (nuo 1945 m.) vadovavo tai pačiai 12-osios divizijos 29-ojo pulko 7-ajai tankų kuopai.

Po visos Kuršo armijų grupės kapituliacijos, kaip ir mjr. Jonas Semaška bei dar ne vienas Kuršo gynėjas, K. Rampelberghas vengdamas patekti į nelaisvę pėsčias per Latvijos ir Lietuvos teritoriją pabandė grįžti į namus, bet nepasiekęs net sienos su Rytų Prūsija, Karlas užstrigo ir pasiliko okupuotoje Lietuvoje.

Kelerius metus slapstėsi pas Gvaldų kaimo gyventojus, išmoko lietuvių kalbą, palaikė ryšius su Lietuvos

Azerbaidžanietis, Kęstučio apygardos partizanas Šakiras Sadygovas-Almas. Fotografuota MGB 1950 metais.

partizanais ir net spėjo parašyti romaną „Gyvenimo profilis“, kurio pirmos dalies rankraštis buvo paimtas kartu su jo asmeniniu ginklu, dienoraščiais, laiškais, užrašais, piešiniais, Kvėdarnos apylinkių žemėlapių kopijomis, partizanų bunkerio brėžiniais, knygomis bei kitais dokumentais jį areštuojant.

Per tardymus Karlas ryšių su Lietuvos partizanais neneigė, bet tvirtino, kad į aktyvius partizaninius veiksmus neįsitraukė, nes po sužeidimų fronte jam buvo amputuoti keli rankų pirštai.

1949 m. gegužės 28 d. K. Rampelberghas Ypatingojo pasitarimo prie

Sovietų Sąjungos valstybės saugumo ministerijos (MGB), t. y. „Trojkos“, buvo nuteistas 25 m. ypatingojo režimo lagerio.

Sovietų „Dalstrojaus“ (Kolymos) lageriuose K. Rampelberghas taip pat sugebėjo išgyventi. Po diktatoriaus Stalino mirties ir Vokietijos kanclerio Adenauerio diplomatinė pastangų 1955 m. buvo pervežtas į Vakarų Vokietiją, kur sėkmingai tęsė savo, kaip profesionalaus kario šarvuotinio, karjerą tarnaudamas viename Bundeswehro šarvuotųjų batalione (vok. *Panzerbataillon der Bundeswehr in Wetzlar*). Į dimisiją išėjo būdamas generolu.

Apie K. Rampelbergho asmenybę ir neįtikėtinus jo karinės karjeros bei gyvenimo kelio viražus yra surinkta nemažai patikimos medžiagos. Ateityje KARIO žurnale planuojama apie tai publikuoti atskirą išsamų straipsnį.

Kitataučiai partizanai istorinių įvykių liudininkų prisiminimuose

Istorinių įvykių liudininkų, visų pirma partizanų, ryšininkų, rėmėjų, prisiminimai yra pats plačiausias šaltinis, suteikiantis daugiausia žinių apie kitataučius kovotojus. Dažniausia tie liudijimai yra užrašyti po 1990 m., Lietuvai atkūrus nepriklausomybę. Galima rasti ir tokių atvejų, kai prisiminimuose kalbama apie tuos pačius partizanus, kurie buvo paminėti partizanų dienoraščiuose ar memuaruose.

Vokietis, Dainavos apygardos partizanas slapyvardžiu Algirdas buvo plačiai aprašytas A. Ramanausko-Vanago memuaruose. Apie Algirdą pasakoja ir ne vienas istorinių įvykių liudininkas. 2013 m. rudenį KARIO vyriausiasis redaktorius Darius Varanavičius bei šio straipsnio autorius Dalius Žygelis buvo nuvykę į netoli Merkinės esantį Mardasavo kaimą ir ten vaizdo juostoje, o vėliau, 2014 m. KARIO Nr. 1 straipsnyje jamžino partizanų ryšininko Stasio Plutulevičiaus-Varpelio prisiminimus. Bū-

Karlas Rampelberghas ir jo II pasaulinio karo laikų Kario knygelė (vok. *Soldbuch*).

Buvęs Dainavos apygardos partizanų ryšininkas Stasys Plutulevičius-Varpelis, 1945 m. suradęs sužeistą vokiečių karį, vėliau tapęs Lietuvos partizanų slapyvardžiu *Algirdas*. Fotografuota 2013 metais.

tent Stasys 1945 m. buvo tas jaunuolis, kuris surado sužeistą vokiečių karį. Sodria dzūkiška tarme (kalba netaisyta) jis ir papasakojo apie tų dienų įvykius:

„Ty ton pusėn Merkio prie Ognagalės buvo apsistojį vokiečių kuopa visa. Jie čia likj buvo jau atkirsti rusų. O Puvočiuos stovėjo rusų kokis tai būrys, stovėjo apsistojis. Tai kap susišaudė... Nu ir susišaudymas buvo stiprus, neilgas, ale stiprus. Kad liko gal tik 3 kareiviai gal ty tų rusų. Ty jiem kap stuktelėj, tai kap reikia. Bet jiem, tiem rusams, pastiprinimas atvažiavo dar ir iš Marcinkonių, kažkas, kažkur tai susrišimas buvo, kad atvažiavo pastiprinimas, bet vokiečių tep ir nerado. Jiej per Merkj persikėlė čia, šiton pusėn ir nei pėdsakų rado, nei nieko. O šitų *Algirdukų*, vokiečių, jį kap sužeidė, tai jis kap tai ėj ir čia šitų bunkerį rado kiton pusėn Merkio. Rado šitų bunkerį, šitan bunkerin inlindis buvo. Kad jam čia koja gal buvo sužeista, ciktai per kojas kur tai. Ty žalvarnių lizdas buvo, tai mes su broliu su valtim persikėlėm tų žalvarnyų pažiūrėc. Nu ir kap kartas ties tuoj bunkeriu mes išplaukėm su valtim. Ir pamatėm, kad ty kažkas tai sujudėjo tan bunkerin. Bet dar biskį pasižiūrėjom. Mes matom, kad vokiška jau uniforma, ne rusų. Nu ir parsiyrėm atgal, jau nežiūrėjom nei tų žalvarnyų, bet parsiyrėm atgal su broliu ir pasakėm tėvu. Tai tėvas tadu vokiškai

susikalbėdavo su vokiečiais. Tai persikėlė, ty su juoj pakalbėjo, rado jį ty. Paskui prieglobstį davė tai Navickaitei, toj Navickaitė ir išgydė tų vokiečių. Nu ir jis čia, tas vokiečys tep ir gyveno. Bet paskiau jau jį paėmė *Merkys* pas savi. Ir po Palkabaliu, per geležinkelį ainant nušovė jį ty. An pasalos pakliuvo.“

Liudininkų prisiminimai, ypač kai jie pasakoja apie įvykius, kuriuose patys dalyvavo, yra patikimi ir traktuojami kaip pagalbinė istorinių įvykių atkūrimo dalis. Bet yra epizodų, kuriuose liudininkai nedalyvavo, o tik perpasakoja, ką girdėjo iš kitų. Taip ir šiuo atveju – S. Plutulevičius suklydo pasakodamas apie *Algirdo* žūtį. Yra žinoma, kad *Algirdas* žuvo su kitu Dainavos apygardos partizanų Alfonsu Siauraičiu-Klevu. Vytauto Česnulio knygoje „Poringė apie Mergežerio sodžių“ yra pateikiami iš *Klevo* giminių ir senųjų Mergežerio kaimo gyventojų surinkti duomenys. Anot jų, *Klevas* ir *Algirdas* žuvo 1947 m. liepos 6 d. netoli Mergežerio esančiose pievose: „*Klevas* žuvo 1947 m. liepos 6 d. netoli Mergežerio. Kartu su vokiečiu *Algirdu*. Po įnirtingo susišaudymo abu partizanai buvo nukauti. Jų kūnus *Klevo* artimiesiems po kelių savaičių pavyko surasti miško griovyje už geležinkelio. *Algirdas* – Adolfo Baublio-Merkio adjutantas, iš Hamburgo kilęs buvęs *Wehrmachto* karys.

Žuvusiųjų palaikus į Mergežerį parvežė Jonas Karlonas. Partizanai slapta palaidoti viename kape. *Klevas* greitomis sukaltame karste, o jo bendražygis *Algirdas* – įsuptas į paklodę. Laidotuvsė dalyvavo trys partizanai; vienas jų – mergežeriškis Petras Vaitkus-Genys.“

Jau daug vėliau A. Siauraičio-Klevo artimieji ant kapo pastatė paminklą, kuriame iškalta tik A. Siauraičio pavardė. Varėnos rajono savivaldybė šiais metais planuoja Mergežerio kapinėse pastatyti paminklą su Lietuvos partizano ženklu, įamžinantį ir tauraus iš Vokietijos kilusio kovotojo *Algirdo* atminimą.

Ne mažiau nei *Algirdas* Dzūkijoje, Aukštaitijoje prisimenamas kitas vokiečių – partizanų *Vilis*. Apie jį užsiminama 1946 m. gruodžio mėnesiu datuotame raporte Lietuvos SSR Vidaus reikalų ministro pavaduotojui gen. mjr. P. Kapralovui: „*Vaitelis* (Danielius Vaitelis-Briedis, Vyčio apygardos vadas, – aut. past.) turi būrį – apie 10 žmonių. Štabe yra rašomoji mašinėlė. Štabo darbą atlieka jo pavaduotojas, pagal tautybę vokiečių – *VILIS*, pabėgęs iš karo belaisvių stovyklos.“

Sunku pasakyti, ar *Vilis* iš tiesų, kaip teigia MGB, buvo D. Vaitelio-Briedžio, Vyčio apygardos vado, pavaduotojas. Kai kur jis įvardijamas kaip štabo

Vyčio apygardos partizanai. Antras iš dešinės vokiecis, Lietuvos partizanas slapyvardžiu *Vilis*. Fotografuota 1946 metais.

apsaugos grupės vadas, kitur – eilinis apsaugos grupės narys. Savo prisiminimuose *Vilį* mini ir Vyčio apygardos partizanas Bronius Juospaitis-Direktorius: „Ką tik susikūrus naikintojų batalionams, sovietų valdžia visur skleidė gandus, kad jie atseit sudaryti naikinti atsilikusiems vokiečiams. Iš tikrųjų vokiečių buvo likę labai nedaug ir ne visi jie norėjo kovoti kartu su Lietuvos partizanais. Pamenu, vienam Truskavos partizanų būryje buvo du vokiečiai. Po pusmečio jie nuėjo į NKVD ir pasidavė, kadangi šitaip buvo didesnė galimybė būti į ką nors iškeistam ir greičiau grįžti į Vokietiją. Be to, rusų valdžia ir oficialiai buvo paskelbusi, kad tie vokiečiai, kurie ateis savo noru ir pasiduos, bus traktuojami kaip belaisviai. Bet, pavyzdžiui, Vaitelio būryje buvo vokiecis *Vilis* – jis nepasidavė rusams ir kartu su Vaiteliu kovojo iki galo. Jis iš pradžių slapstėsi pas žmones, vėliau perėjo pas partizanus. *Vilis* buvo karys profesionalas, perėjęs visą frontą. Ginklas jo rankose buvo tarsi žaisliukas. Ypač naktį gerai orientavo-

si, taikinį rasdavo iš klausos. Jis visą laiką nešiojosi vokišką kulkosvaidį, kuris jam už nugaros būdavo pakabinatas kaip baslys. Kritišku momentu *Vilis* jį per petį meta ant rankos ir iš karto leidžia seriją.“

Tai, kad *Vilis* kovojo iki galo liudija ir partizano Albino Bilinkevičiaus-Balčio dienoraštis. 1947 m. kovo 10 d. dienoraštyje rašoma: „Sekmadienį (kovo 9 d., – aut. past.) Sodeliškiuose pas žmogų atėjo *Vilis* ir *Lelijavas*. Uždegė šviesą. Kaip tik tuo metu važiuo nuo Alančių Vadoklių skrebai. Pamatė šviesą, apsupo, partizanai bėgo. Skrebai šaudė. Užspringo *Vilio* kulkosvaidis ir abu žuvo. Juos paguldė Vadokliuose.“

Ne vien herojai

Sovietų saugumo organai nesidrovėjo verbuoti vokiečių belaisvių, jie buvo apginkluojami ir pasiunčiami į miškus nustatyti kontaktų su lietuviais partizanais, įgyti šių pasitikėjimą, o paskui juos išduoti ar sunaikinti.

Čekistai gerai žinojo, kad Lietuvos partizanų būriuose buvo nemažai nuo fronto pasilikusių vokiečių kareivių ir karininkų, kurie, aplinkybių verčiami, prisiglaudė prie lietuvių kovotojų, laukdami palankaus momento grįžti į savo namus. Mūsų vyrams pravertė gydytojai, ypač chirurgai, ginkluotės specialistai ir jų kovinė patirtis. Čekistams ir tai nebuvo paslaptis – jie puikiai žinojo, kad vokiečių kariai pasižymėjo ne tik drąsa, jie, svarbiausia, buvo puikūs, visas ginklų rūšis valdantys ir didelę kautynių patirtį turintys kovotojai. Lietuviai partizanai vien dėl to juos gerbė, pasitikėjo jais, o čekistams to ir terekėjo. Morališkai ir fiziškai palaužtus vokiečių belaisvius jie verbavo ir siuntė į miškus, žadėdami kad šitaip jie gali išsipirkti išsvajotą laisvę.

Dažniausiai tokie provokatorių būriai būdavo sudaryti iš įvairių tautybių asmenų. Ryšio su lietuvių partizanais beieškančius vokiečių belaisvius prižiūrėdavo į būrį infiltruoti vokiečiai apsimentantys MGB karininkai.

Lietuvių partizanai, dažnai atvejais nuo tokių provokacijų skaudžiai nukentėję, ilgainiui plačiai paskleidė žinias, ko reikia saugotis.

Prisiminimus apie tokias provokacijas yra parašęs ne vienas išlikęs laisvės kovotojas, žymiausias jų yra Povilas Pečiulaitis-Lakštingala. Savo knygoje „Šitą paimti gyvą“ jis rašo: „Skriaudžinių būrys visą laiką laikėsi miškuose. Kaimo gyvenimo vengė. Sakydavo, kad slėptuvėje būti per kratą – tai gyvas karstas. O Digriniai, mūsų būrys, sakydavome, kad kuo ilgiau būni gyvas palaidotas, tuo trumpiau būni negyvas. Skriaudžinių būriui vadovavo Brunza nuo Veiverių ir Juodžbalys iš Garliavos, prie vokiečių tarnavę policijoje ar kriminalinėse tarnybose. Jie labiau palaikė vokiečius. Čekistai tai sužinoję sudarė tariamą vokiečių-provokatorių būrį. Neva jie buvo pasilikę Baltarusijos miškuose, o dabar traukiasi link Prūsijos. Apsistojo Kazlų Rūdos miške ir ieško ryšio su partizanais. Nugirdę tokį pageidavimą, Brunza ir kiti to būrio vadai tokią „malonę“ priėmė. Nors atsargiai, bet pradėjo susitikinėti su minėtų „vokiečių“ ryšininkais. Po kelių susitikimų juos įtikino, kad tai tikrai vokiečių dalinys traukiasi, ir sutarė didesnę susitikimą. To provokatoriams tik ir tereikėjo. Atėję į numatytą susitikimą dvylika partizanų, vieni buvo nukauti, kiti suimti ir nukankinti. Brunza su Juodžbaliu pristatyti saugumui. Skaudžia tragedija baigėsi pasitikėjimas „vokiečiais“. Prie viso būrio provokatoriai nepriėjo, nes kiti buvo pasilikę toliau. Kai prasidėjo kautynės, miške pasipylė saugumo kariuomenė, mat jie buvo gerai užsimaskavę. Kiti kariuomenės daliniai buvo staigiai permesti į kautynių vietą. „Vokiečiais“ provokatoriais daugiausia buvo žydų tautybės čekistai, kurie mokėjo vokiečių kalbą.

Būrio partizanai, likę stovykloje, buvo čekistų kariuomenės apsupti, bet per kautynes prašliaužė ir pasitraukė į kitą vietą. „Vokiečiai“ provokatoriai iš Kazlų Rūdos miško su didele apsauga išvažiavo. Žinia greitai buvo perduota į kitus kraštus partizanų daliniams.

Mūsų krašto Jonas Šidiškis iš Stanaičių kaimo su vaikais dažnai nuvažiuodavo į Panevėžio kraštą ir

palaikė ryšį su partizanais. Jam ten bebūnant, pas vieną ūkininką atėjo to krašto partizanai ir Šidiškis papasakojo, kas atsitiko Kazlų Rūdos miške su „vokiečiais“, padavė mano laišką, kur buvo plačiau aprašyta visa provokacija. Viską sužinoję, Panevėžio krašto partizanai „vokiečius“ pakvietė į susitikimą, iš kurio mažai kam tepavyko pabėgti. Kiek vėliau gavome žinių, kad kai partizanai apsupto „vokiečius“, šie prabilo jau ne vokiškai, bet rusiškais „triaukščiais“. Nuo to laiko daugiau vokiško provokacijos metodo čekistai nenaudojo.“

* * *

1944 m. vasarą į Labanoro girios Palsodės kaimo vargingos valstietės Salickienės namus pasibeldė išsekęs vokiečių karys. Moteris jį pamaitino. Tačiau netrukus šis vyras buvo rastas netoliese užmuštas ir nurengtas. Palaidojo karį ant kalvos prie Kiauneliškio–Labanoro keliuko, tačiau jo nepamiršo. Dvasios šviesuolė kaimo moteris ilgus dešimtmečius lankė ir tvarkė svetimšalio kapą, buvusį už 3–5 km nuo namų, iki savo mirties, gerokai po 1990 metų kovo 11-osios. ■

Ramūno Vaitkaus pieš.

Teismas

1918

m. Povilas Plechavičius, grįžęs į Lietuvą, apsigyveno Žemaitijoje ir suorganizavo savanorių partizanų būrius kovai prieš bolševikus bei bermontininkus. Kovojo su bolševikais Sedos, Mažeikių, Kretingos ir Telšių apylinkėse. 1918 m. Lietuvos Valstybės Tarybos paskirtas Sedos apsaugos vadu, pertvarkė Žemaičių partizanų rinktinę į savanorių dalinius, kurie kovojo su bolševikais, vėliau su bermontininkais.

1919 m. sausio 4 d. P. Plechavičius ir 3 partizanai užpuolė Židikus ir čia sumušė vietinių bolševikų „raudonąją gvardiją“, kurioje buvo 28 žmonės. Buvo nukauti 3, sužeisti 24 bolševikai. Sausio 23 d. su 4 partizanais užpuolė Renavą ir sumušė rusų bolševikų pusę kuopos. Sausio 25 d. su 45 partizanais anksti ryte užpuolė Sedą, kur buvo 1,5 bolševikų pulko, nukovė apie 15 žmonių ir daug sužeidė. Tą pačią dieną su 15 partizanų užpuolė ir Žemalę, kur išvaikė ten esančias 2 kuopas bolševikų. Sausio 28 d. bolševikai vėl puolė Sedą, bet P. Plechavičiaus ir jo partizanų buvo sumušti, palikę 8 nukautus, pabėgo. Sausio 29–30 d. su 30 partizanų užpuolė ir išmušė bolševikus iš Tirkšlių, bet buvo priverstas atsitraukti, nes iš Mažeikių atėjo 2 batalionai latvių. Gavęs paramą iš Liepojos vado, išmušė bolševikus iš Mažeikių ir juos su 30 partizanų išvijavo Vieکشnių ir Kuršėnų link.

1919 m. bolševikai išplatino atsisaukimą, kuriame buvo teigiama, kad kas nušaus bei pristatys P. Plechavičių, tiems bus sumokėta 300 000 aukso rublių.

Likvidavus bolševizmo pavojų Žemaitijoje, P. Plechavičiui buvo iškelta baudžiamoji byla neva už per daug žiaurų priešų naikinimą Žemaitijoje 1919–1920 metais. Kai žodis buvo suteiktas kaltinamajam, jis lakoniškai pareiškė: „Gerbiamas Teisme, jei tuo metu ten nebūtų buvę manęs ar kito panašaus asmens, tamstos šiandien čia nesėdėtumėte.“ Kaltinamasis buvo išteisintas.

Šaltinis: JURGĖLA, Petras. Gen. Povilas Plechavičius. New York: Karys, 1978.